

Dariusz Borek

Ordynariusz a "Delicta graviora" zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 47/3-4, 97-146

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. DARIUSZ BOREK O. CARM
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORDYNARIUSZ A *DELICTA GRAVIORA* ZAREZERWOWANE KONGREGACJI DOKTRYNY WIARY

Treść: Wstęp. I. PRZESTĘPSTWA ZAREZERWOWANE KONGREGACJI DOKTRYNY WIARY. 1. Przepęstwa wymierzone przeciwko Eucharystii. 1.1. Zabieranie lub przechowywanie w celu świętokradczym albo też porzucanie postaci konsekrowanych. 1.2. Usiłowanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej lub jej symulowanie. 1.3. Koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich. 1.4. Konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci jednak poza ofiarą eucharystyczną *in sacrilegium finem*. 2. Przepęstwa przeciwko świętości sakramentu pokuty. 2.1. Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. 2.2. Nakłanianie do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem. 2.3. Bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej. 3. Przepęstwo przeciwko obyczajom. II SPOSÓB POSTĘPOWANIA. 1. Elementy decydujące o podjęciu dochodzenia wstępnego. 1.1. Uzyskanie wiadomości o przepęstwie 1.2. Ustalenie władzy kompetentnej do rozpoczęcia dochodzenia wstępnego. 1.3. Weryfikacja pozostałych warunków wszczęcia wstępnego dochodzenia. 2. Cel dochodzenia wstępnego. 3. Właściwe czynności wstępnego dochodzenia. 3.1. Zagwarantowanie prawa do dobrego imienia. 3.2. Prawa i obowiązki osoby przeprowadzającej dochodzenie. 3.3. Decyzje Ordynariusza. Zakończenie

Wstęp

Papież Jan Paweł II Listem Apostolskim *Motu Proprio* z 30 kwietnia 2001 roku promulgował normy dotyczące *Delicta graviora* zare-

zerwowane Kongregacji Doktryny Wiary¹. Takiej interwencji ze strony Kościoła, jak wyjaśnia Papież, domagała się konieczność troski o ochronę świętości sakramentów, szczególnie zaś Eucharystii i Pokuty, jak również konieczność troski o czystość obyczajów w tym, co się odnosi do zachowania szóstego przykazania Dekalogu. Kościół, kierując się duszpasterską troską, szczególnie mając na uwadze cel ostateczny wszelkiego prawa w Kościele, którym winno być *salus animarum*², interweniuje, aby zapobiec niebezpieczeństwom wykroczeń w tej materii. Przedstawiany dokument stanowi kontynuację wcześniejszych przepisów w tej materii: Konstytucji Apostolskiej papieża Benedykta XIV *Sacramentum Poenitentiae*³, Instrukcji dotyczącej przestępstwa solicytacji⁴, Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku⁵, Motu proprio *Integrae servandae*⁶, Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae*⁷, Konstytucji Apostolskiej o Kurii Rzymskiej⁸, i w końcu *Agendi ratio* w przypadku sprawdzania doktryny⁹. Kongregacja Doktryny Wiary 18 maja 2001 roku wysłała do Biskupów oraz innych Ordynariuszy i Hierarchów całego Kościoła Katolickiego list, w którym powiadamia o nowych przestępstwach zarezerwowanych Kongregacji, jak również informacje o tym, jak wyżej wspomniani powinni się zachować w przypadku zaistnienia któregoś z wymienionych przestępstw¹⁰. Adresatami oma-

¹ Joannes Paulus II, Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, *Sacramentum Sanctitatis Tutela*, 30 aprilis 2001, w *AAS*, 93 (2001), ss. 737-739.

² KPK/83, kan. 1752.

³ Benedictus XIV, Constitutio *Sacramentum Poenitentiae*, 1 iunii 1741, w *AAS* 9 (1917) pars II, ss. 505-508.

⁴ Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii, Instructio *Crimen sollicitationis*, Ad omnes Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos aliosque locorum Ordinarios „etiam Ritus Orientalis”: De modo procedendi in causis sollicitationis, 16 marzo 1962, Typis Polyglottis Vaticanis 1962.

⁵ KPK/17, kann. 817, 2316, 2320, 2322, 2368 § 1, 2369 § 1.

⁶ Paulus VI, Litterae Apostolicae motu proprio datae, *Integrae servandae*, w *AAS* 57 (1965), ss. 952-955.

⁷ Paulus VI, Constitutio Apostolica De Romana Curia *Regimini Ecclesiae Universae*, 15 augusti 1967, n. 36, w *AAS* 59 (1967), s. 898.

⁸ Joannes Paulus II, Constitutio Apostolica De Romana Curia *Pastor Bonus*, 28 iunii 1988, art. 52, w *AAS* 80 (1988), s. 874.

⁹ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Agendi ratio in doctrinarum examine*, 29 iunii 1997, w *AAS* 89 (1997), ss. 830-835.

¹⁰ Congregatio Pro Doctrina Fidei, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchos interesse*

wianych norm są zainteresowani przełożeni zarówno Kościoła Katolickiego Łacińskiego jak i Kościołów Katolickich Wschodnich. Ze względów praktycznych w niniejszym artykule ograniczono się do ukazania roli, jaką będzie miał tutaj do spełnienia Ordynariusz.

Omawiane przepisy posiadają charakter ustawy specjalnej, która na mocy władzy papieskiej przeważa nad przepisami w tej materii znajdującymi się w Kodeksie tam, gdzie od nich odbiega lub jest im przeciwna¹¹. Należy jednakże zaznaczyć, że zastrzeżenie określonych przestępstw Kongregacji dotyczy jedynie kwestii wprowadzenia procedury zmierzającej do zadeklarowania bądź wymierzenia kary. Kongregacja powiadomiona o którymś z przestępstw zarezerwowanych zdecyduje o dalszym sposobie postępowania. Zastrzeżenie to nie dotyczy natomiast kwestii uwalniania od kar zaciągniętych, w tej materii bowiem zachowują moc przepisy zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Podobnie nie ulegają zmianie przepisy dotyczące zasad odnoszenia się do Stolicy Apostolskiej w sprawie uwalniania od kar jej zastrzeżonych.

I. PRZESTĘPSTWA ZAREZERWOWANE KONGREGACJI DOKTRYNY WIARY

1. Przeszępstwa wymierzone przeciwko Eucharystii

Mając na uwadze ochronę świętości najświętszej Eucharystii nowe przepisy rezerwują Kongregacji Doktryny Wiary cztery przestępstwa dokonane przeciwko Eucharystii. W pierwszej kolejności wymienia się przestępstwo profanacji Postaci Konsekrowanych. Drugim przestępstwem zarezerwowanym jest przestępstwo usiłowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary Eucharystycznej oraz jej symulowanie. W trzeciej kolejności rezerwuje się Kongregacji przestępstwo koncelebrowania Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostolskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich. Pośród przestępstw zarezerwowanych znajduje się również konsekracja

habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis, 18 maii 2001, w *AAS* 93 (2001), ss. 785-788. Zob. tłumaczenie polskie Listu Kongregacji Doktryny Wiary, w *Miesięcznik Pastorski Płocki*, 68 (2001), nr 10, ss. 415-417.

¹¹ V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, w *Periodica*, 91 (2002), ss. 293-294.

jednej Postaci Eucharystycznej bez drugiej w czasie eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu Postaci, jednak poza ofiarą eucharystyczną *in sacrilegum finem*. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż trzy pierwsze przestępstwa są obwarowane sankcjami karnymi w aktualnym ustawodawstwie kościelnym, natomiast ostatnie jest czymś nowym.

1.1. Zabieranie lub przechowywanie w celu świętokradczym albo też porzucanie postaci konsekrowanych

O pierwszym spośród przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary jest już mowa w obowiązującym prawie kanonicznym¹². Chodzi o przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych, które może polegać na zabieraniu lub przechowywaniu postaci konsekrowanych w celu świętokradczym albo też na porzucaniu tychże¹³.

1.1.1. Delictum

Mówiąc o przestępstwie profanacji postaci konsekrowanych musimy mieć na uwadze to, że do zaistnienia omawianego przestępstwa wymaga się, aby zakazane czynności dotyczyły postaci konsekrowanych, bo tylko w nich wiara katolicka dostrzega rzeczywistość, prawdziwą i substancjalną obecność Ciała i Krwi Jezusa Chrystusa. Aby stwierdzić, że postaci są konsekrowane wystarczy, że znajdują się w tabernakulum, lub że są adorowane przez wiernych albo rozdawane im. Kto natomiast dokonuje profanacji postaci jeszcze nie konsekrowanych wierząc, że są konsekrowane, popełnia grzech ale nie przestępstwo. Przedmiotem profanacji mogą być jednocześnie obydwie postaci, a więc chleb i wino, ale należy pamiętać, że z przestępstwem będziemy mieli do czynienia również i wtedy, kiedy profanacji ulegnie tylko jedna z tych postaci. Ponadto dla zaistnienia przestępstwa wymaga się, aby powyższe czynności były do-

¹² KPK/83, kan. 1367: „Kto postaci konsekrowane porzuca albo w celu świętokradczym zabiera lub przechowuje, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej; duchowny może być ponadto ukarany inną karą, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego”. KKKW, kan. 1442: „Kto Boską Eucharystię porzucił albo w celu świętokradczym zabrał lub zatrzymał, powinien zostać ukarany ekskomuniką większą oraz, jeśli jest duchownym, także innymi karami, nie wyłączając depozycji”.

¹³ „1° abductio vel retentio in sacrilegum finem, aut abiectio consecratarum specierum”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 786.

konane z celem świętokradczym. Omawiane przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych może przybrać trzy różne formy: zabieranie, przechowywanie i porzucanie.

1.1.1.1. Zabieranie postaci konsekrowanych w celu świętokradczym

Zabiera postaci konsekrowane ten, kto wyciąga je z miejsca, gdzie normalnie się znajdują czy są przechowywane i znosi je do innego miejsca nieprzystosowanego do tego celu, chociaż nie byłoby to miejsce brudne lub niewłaściwe. Zawsze takiemu działaniu musi towarzyszyć cel świętokradczy. Istota przestępstwa polega tutaj bowiem nie tyle na wyniesieniu postaci konsekrowanych z miejsca, w którym zgodnie z prawem są przechowywane, ale właśnie na zamiarze znieważenia tychże postaci¹⁴. Cel jest świętokradczy, kiedy postaci konsekrowane są przeznaczone do tego, aby być przedmiotem aktów bezwstydných i bezbożnych, do celebracji czarnych mszy, rytów satanistycznych lub masońskich, magii, wróżbiarstwa lub innego rodzaju zabobonów. Cel świętokradczy jest domniemywany wtedy, kiedy osoba po otrzymaniu postaci konsekrowanych, symulując na przykład chęć przyjęcia Komunii Świętej, wyciąga je z ust i je zachowuje, a następnie wrzuca je do śmietnika lub na inne miejsce brudne, nieczyste lub na ziemię albo też do ognia lub wody¹⁵.

Nie popełnia przestępstwa ten, kto po otrzymaniu w dobrych intencjach Komunii św., wyciąga z ust hostię i dla pobożności zachowuje ją w księżeczce do nabożeństwa, chociaż z pewnością popełnia grzech ciężki, takie działanie jest bowiem wyraźnie zabronione przez prawo¹⁶. Z pewnością nie popełnia również przestępstwa świecki, który zabiera postaci konsekrowane, aby nie uległy spaleni w pożarze albo aby nie uległy profanacji. Brakuje tutaj celu świętokradczego, a wręcz przeciwnie, jest to czyn godny pochwały. Tym bardziej brakuje jakiegokolwiek czynu świętokradczego, gdy dokonuje tego wszystkiego kapłan, diakon lub jakaś inna osoba upoważniona do udzielania Komunii. Jeżeli chodzi o ka-

¹⁴ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne, część szczegółowa*, Warszawa 2003, s. 50.

¹⁵ A. Calabrese, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, ss. 272-273.

¹⁶ KPK/83, kan. 935: „Nikomiu nie wolno przechowywać Najświętszej Eucharystii u siebie ani zabierać jej ze sobą w drogę, chyba że nagli konieczność pasterska i z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego”.

planów i diakonów, to czynności wyżej wymienione są ich obowiązkiem¹⁷.

1.1.1.2. Przechowywanie postaci konsekrowanych w celach świętokradzkich

Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Instrukcją z 25 marca 2004 roku przypominała o nakazie przechowywania Najświętszego Sakramentu w tabernakulum z zachowaniem wszystkich przepisów ksiąg liturgicznych i norm prawa ze względu na konieczność uniknięcia niebezpieczeństwa profanacji. W związku z tym zabrania się przechowywania Najświętszego Sakramentu w miejscu zagrożonym profanacją¹⁸. Możemy powiedzieć, że przechowuje postacie konsekrowane w miejscu zagrożonym profanacją ten, kto je zachowuje przy sobie, na przykład w kieszeni, w torebce lub w domu, lub też w innym miejscu. Ale aby zaistniało przestępstwo, przechowywanie postaci konsekrowanych powinno być dokonywane w celach świętokradzkich. Nie każde więc przechowywanie postaci konsekrowanych poza miejscem do tego przeznaczonym będzie stanowiło przestępstwo. Kapłan, który, na przykład, nosi ze sobą bursę z postaciami konsekrowanymi, również wtedy, kiedy idzie ulicą lub znajduje się w autobusie albo po prostu w podróży, aby być zawsze gotowym do udzielenia Wiatyku w razie konieczności, z pewnością nie przetrzymuje postaci konsekrowanych w celach świętokradzkich, a zatem nie popełnia przestępstwa, chociaż coś takiego w przypadkach duszpasterskich, które nie są pilne, jest zabronione przez KPK/83 w kan. 935. Podobnie nie popełnia przestępstwa osoba, która przechowuje postacie konsekrowane w swoim mieszkaniu kierując się źle pojętą pobożnością¹⁹.

Przestępstwo przechowywania postaci konsekrowanych wiąże się ściśle z omówionym powyżej przestępstwem zabrania tychże postaci. Otóż sprawcą przestępstwa przechowywania postaci konsekrowanych może być ten, kto zabrał postacie konsekrowane, na przykład przyjmując Komunię św., ale jej nie spożywając. W tym miejscu pojawia się pytanie, czy osoba, która zabrała postacie konsekrowane

¹⁷ Por. R. Botta, *La norma penale nel dritto della Chiesa*, Bologna 2001, ss. 178-179.

¹⁸ Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja, *O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii*, nn. 130-131, Karków 2004, ss. 71-72.

¹⁹ Por. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 273.

i jednocześnie je przetrzymuje w celu świętokradczym popełnia dwa przestępstwa, czy też tylko jedno. Prawdopodobnie ten, kto zabiera i przechowuje postaci konsekrowane popełnia jedno przestępstwo, ponieważ te dwie czynności mogą być uważane za jedną, w zabieraniu Eucharystii mieści się bowiem jej przetrzymywanie, chociaż przechowywanie może oczywiście trwać dłuższy okres czasu. Jak zauważa J. Syryjczyk, intencją prawodawcy jest tutaj podkreślenie karalności różnych podmiotów przestępstwa, bo faktycznie kto inny może dokonać zabrania postaci konsekrowanych, a kto inny je przetrzymywać²⁰. Co do tej kwestii autorzy mają jednak różne opinie²¹. W praktyce, ze względu na istniejącą wątpliwość, należy chyba uznać, że w przypadku zabierania i przechowywania postaci konsekrowanych przez jedną i tę samą osobę należy mówić raczej o jednym przestępstwie, chociaż o większym ciężarze²².

1.1.1.3. Porzucanie postaci konsekrowanych

Porzucanie (łac. *abictio* od *abicerere* – porzucać), rozumiane w bardzo szerokim znaczeniu, zgodnie z intencją Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Ustawodawczych oznacza jakiegokolwiek dobrowolne i dokonane z wielką pogardą działanie wobec postaci konsekrowanych²³. Przez porzucanie postaci konsekrowanych należy zatem rozumieć ich rzucanie lub rozrzucanie po ziemi, do ognia, na wysypisko śmieci, do latryny lub do innego miejsca brudnego z powodu pogardy, braku szacunku, ze złośliwości, z powodu nienawiści do Boga oraz z jakiegokolwiek innego powodu. Porzucaniem będzie także deptanie tychże postaci, wypluwanie z ust po otrzymaniu Komunii św. lub opluwanie albo też rzucanie na nie na-

²⁰ J. Syryjczyk, *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego w Prawo Kanoniczne*, 29 (1986), nr 3-4, ss. 197-198.

²¹ Zdania, że popełnia jedno przestępstwo ten, kto zabiera i przechowuje postaci konsekrowane są: A. G. Urru, *Punire per salvare. Il sistema penale nella chiesa*, Roma 2002, s. 198; A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 274; J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, ss. 50-51. Odmiennego zdania zdaje się być R. Botta, *La norma penale...*, s. 179.

²² Por. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 274.

²³ „Patres Pontificii Consilii de Legum Textibus Interpretandis, in plenario coetu diei 4 iunii 1999, dubio, quod sequitur, respondendum esse censuerunt ut infra: D. Utrum in can. 1367 CIC et 1442 CCEO verbum «abicerere» intelligatur tantum ut actus prociendi necne: R. Negative et ad mentem. Mens est quamlibet actionem Sacras Species voluntarie et graviter despicientem censendam esse inclusam in verbo «abicerere»”, Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Responsio ad propositum dubium*, 4 iunii 1999, w *Communicationes*, 31/1 (1999), s. 38.

wozu lub zanieczyszczeń, strzelanie do nich²⁴. Jest oczywiste, że we wszystkich powyższych działaniach należy domniemywać złośliwość i świętokradztwo.

Nie popełnia natomiast przestępstwa złodziej puszki, w której przechowywane są postaci konsekrowane, który składa najpierw hostie konsekrowane na ołtarzu lub wewnątrz tabernakulum, a więc w miejscach, które są konsekrowane i właściwe, jeżeli chodzi o deponowanie postaci konsekrowanych. Popełni jednak przestępstwo profanacji złodziej, który kradnąc wartościowy kielich, rozlewa po ziemi lub w innym miejscu nieodpowiednim wino konsekrowane. Nie popełnia natomiast przestępstwa, jeżeli przelewa wino konsekrowane do innego pojemnika, na przykład do szklanki i kładzie ją na ołtarzu²⁵.

1.1.2. Poena

Za przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 1367 przewiduje z jednej strony karę dla wszystkich, którzy dopuściliby się tego przestępstwa oraz dodatkowo możliwe kary w wypadku, gdyby przestępstwa tego dopuścił się duchowny.

1.1.2.1. Kara wiążąca wszystkich

Kanon 1367 nakłada na sprawcę przestępstwa profanacji postaci konsekrowanych karę ekskomuniki wiążącą mocą samego prawa zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej.

Zaciąga się tę karę zarówno wtedy, kiedy przestępstwo jest publiczne jak i wtedy, gdy to przestępstwo pozostaje tajne. Bardzo często, a raczej zawsze, przestępstwo to jest tajne. Pozostaje takie również i wtedy, kiedy w profanacji bierze udział większa liczba osób. Zadeklarowanie kary będzie konieczne wtedy, kiedy będzie się

²⁴ Wymienione działania, w myśl ścisłej interpretacji słowa porzucać, nie mogły być do roku 1999 podciągane pod pojęcie przestępstwa profanacji Najświętszego Sakramentu, a jedynie mogły zostać kwalifikowane jako przestępstwa profanacji w myśl kan. 1376 KPK/83, por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 49.

²⁵ Przypadek rozlania wina konsekrowanego jest raczej przypadkiem hipotetycznym, ponieważ wino konsekrowane jest spożywane podczas ofiary eucharystycznej, podczas której zostało konsekrowane i dlatego też jest tutaj raczej mało prawdopodobne jakieś wykroczenie. Mogłoby się jednakże wydarzyć, że na przykład jakiś kapłan koncelebrujący podczas Mszy św., lub jakiś świecki w celebracjach, w których otrzymują kielich z krwią Pańską również świeccy, pijąc krew następnie ją rozpryskuje na ziemię.

chciało wymagać zachowania tej cenzury na forum zewnętrznym. Zwolnienia z zaciągniętej w ten sposób ekskomuniki może dokonać Penitencjaria Apostolska w zakresie wewnętrznym oraz Kongregacja Doktryny Wiary w zakresie zewnętrznym²⁶. Ponadto może to uczynić jakikolwiek kapłan w zakresie wewnętrznym sakramentalnym, w razie niebezpieczeństwa śmierci przestępcy²⁷ z tym, że na penitencji spoczywa obowiązek odwołania się do kompetentnej władzy, kiedy powróci do zdrowia lub będzie poza niebezpieczeństwem²⁸.

1.1.2.2. Kara fakultatywna dla duchownych

Szczególne odniesienie znajdujemy w kan. 1367 w stosunku do duchownych, a więc do diakonów, prezbiterów i biskupów²⁹. Oni to oprócz kary ekskomuniki *latae sententiae*, mogą zostać ukarani jeszcze innymi karami nie wykluczając wydalenia ze stanu duchownego. Faktycznie profanacja postaci konsekrowanych, dokonana przez duchownego byłaby szczególnie ciężkim przestępstwem.

Z drugiej strony jest jednak rzeczą mało prawdopodobną, aby jakiś duchowny, tym bardziej jeżeli jest to kapłan, popełnił takie przestępstwo. Kapłan jest szafarzem Eucharystii w pełnym tego słowa znaczeniu: sprawuje ją, rozdaje, znosi do chorych, przechowuje ją, strzeże od niebezpieczeństw i profanacji. Dlatego też, jeżeli w przypadku osoby świeckiej zabieranie i przechowywanie postaci konsekrowanych może być domniemywane jako uczynione w celach świętokradczych, nie robi się tego domniemania w przypadku kapłana a to właśnie z powodu wielorakich i różnorodnych posług, jakie są właściwe stanowi kapłańskiemu w związku z Najświętszą Eucharystią. Należy w końcu podkreślić, że wszystkie kary dodatkowe w stosunku do duchownych są fakultatywne, ich wymierzenie jest uzależnione od roztropnego uznania Ordynariusza lub sędziego³⁰.

²⁶ Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica de Romana Curia Pastor Bonus*, 28 iunii 1988, w *AAS* 80 (1983), ss. 841-930, art. 52, 117, 118.

²⁷ KPK/83, kan. 976: „Każdy kapłan, chociaż nie ma upoważnienia do spowiadania, ważne i godziwie rozgrzesza jakichkolwiek penitentów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci z wszelkich cenzur i grzechów, nawet gdy jest obecny kapłan upoważniony”.

²⁸ KPK/83, kan. 1357 § 3: „Taki sam obowiązek odniesienia się z chwilą wyzdrowienia mają ci, którzy zgodnie z kan. 976 zostali zwolnieni z cenzury wymierzonej lub deklarowanej albo zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej”.

²⁹ Por. KPK/83, kann. 1009 §, 266 § 1.

³⁰ Zob. Z. Suchecki, *Le sanzioni nella Chiesa. Parte I. I delitti e le sanzioni penali in genere (cann. 1311-1363)*, Città del Vaticano 1999, ss. 139-140.

1.2. Usiłowanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej lub jej symulowanie

Drugie z przestępstw związanych z Najświętszą Eucharystią, jakie zostało zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary, polega na usiłowaniu sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej lub jej symulowaniu³¹. Podobnie jak w poprzednim wypadku również i tutaj mamy do czynienia z przestępstwem, które jest już rozważane zarówno w Kodeksie Prawa Kanonicznego³², jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich³³. W myśl obowiązującego prawa jest działaniem niedozwolonym i zarazem karalnym sprawowanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej przez osobę do tego niezdolną oraz symulowanie tejże czynności przez osobę, która ze względu na otrzymane święcenia mogłaby tę czynność sprawować ważnie.

1.2.1. Delictum

Do zaistnienia przestępstwa w omawianym przypadku konieczne są następujące elementy: otóż po pierwsze, musi mieć miejsce faktyczne sprawowanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej, i po drugie, wymaga się, aby osoba dokonująca tej czynności była, albo do tego niezdolna, albo będąc zdolną nie miała zamiaru rzeczywistego sprawowania tejże czynności.

Co do pierwszego warunku przestępstwa należy zaznaczyć, że przedmiotem usiłowania lub symulowania jest czynność liturgiczna Ofiary eucharystycznej. W sensie ścisłym liturgiczna czynność Ofiary eucharystycznej oznacza tę część Mszy św., która ma miejsce od prefacji do Ojciec Nasz³⁴. Mając na uwadze zasadę ścisłej interpretacji ustaw karnych, do zaistnienia przestępstwa nie należałoby wy-

³¹ „2° attentatio liturgicae eucharistici Sacrificii actiones vel eiusdem simulatio”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 786.

³² KPK/83, kan. 1378 § 2: „Podlega wiążącej mocą samego prawa karze interdyktu lub, jeśli jest duchownym, suspensy: 1° kto nie mając święceń kapłańskich usiłuje sprawować liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej”; kan. 1379: „Kto oprócz wypadków, o których w kan. 1378, symuluje udzielenie sakramentu, powinien być ukarany sprawiedliwą karą”.

³³ KKKW, kan. 1443: „Kto symulował sprawowanie Boskiej Liturgii lub innych sakramentów, powinien zostać ukarany odpowiednią karą, nie wyłączając ekskomunikacji większej”.

³⁴ Zob. Kongregacja Kultu Bożego i dyscypliny sakramentów, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Pallottinum, Poznań 1986, nn. 28, 72-89, ss. 20, 34-40.

magać, aby została odprawiona cała Msza św., lecz przynajmniej jej część istotna, to znaczy Modlitwa Eucharystyczna³⁵. Za taką interpretacją przemawia również i to, że w Instrukcji o zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii zostało wyraźnie stwierdzone, że odmawianie Modlitwy Eucharystycznej jest zastrzeżone kapłanowi na mocy jego święceń³⁶. Z drugiej strony nie będzie wystarczające dla powstania przestępstwa, o którym mowa, podjęcie przez osobę tylko pewnych czynności Mszy św. takich jak wdzianie szat liturgicznych, wyjście do ołtarza, zapowiedzenie liturgii mszalnej, czy też wykonanie innych ceremonii związanych ze Mszą św.³⁷.

Co do drugiego warunku, to zgodnie z paragrafem pierwszym kan. 900 KPK/83, osobą mogącą ważnie sprawować sakrament Eucharystii jest jedynie kapłan ważnie wyświęcony³⁸. Wszyscy inni członkowie Kościoła, czy to diakoni przygotowujący się do kapłaństwa, czy diakoni permanentni, jak również osoby konsekrowane przez profesję Rad Ewangelicznych, ale nie będące kapłanami oraz

³⁵ V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico, Libro VI*, Roma 2000, s. 329. Por. także R. Botta, *La norma penale...*, s. 204.

³⁶ „Odmawianie Modlitwy Eucharystycznej, która ze swej natury stanowi szczyt całej celebracji, jest zastrzeżona kapłanowi, na mocy jego święceń. Jest więc nadużyciem dawanie pewnej części Modlitwy Eucharystycznej diakonowi, świeckiemu posługującemu, jakimkolwiek pojedynczemu wiernemu czy wszystkim wiernym razem. Dlatego Modlitwa Eucharystyczna powinna być odmawiana w całości przez kapłana i przez niego tylko”, Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja, *O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy...*, art. 52.

³⁷ J. Syryjczyk, komentując kan. 1378 § 2, n. 1, stwierdza że usiłuje odprawić Msze św. ten kto wykonuje wszystkie czynności liturgii mszalnej albo tylko niektóre z nich, np. przywdzianie szat liturgicznych, wyjście do ołtarza, zapowiedzenie liturgii. Jak zauważa wspomniany autor istotny byłby tutaj zamiar wprowadzenia w błąd, a bez znaczenia byłoby natomiast to, czy rzeczywiście były odmówione przepisane modlitwy oraz wypowiedziane słowa konsekracji. Przestępstwo miaoby się dokonać już w momencie rozpoczęcia odprawiania Mszy św. niezależnie od tego, czy została zakończona czy też nie, por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, ss. 103-104.

³⁸ Warto w tym miejscu przypomnieć, że, zgodnie z kan. 1024 KPK/83, ważnie święcenia kapłańskie może przyjąć jedynie mężczyzna ochrzczony. Absolutną niezdolność kobiet do przyjęcia święceń kapłańskich potwierdził Papież Jan Paweł II w Liście Apostolskim *Ordinatio sacerdotalis*, z 22 maja 1994 roku, gdzie wyraźnie stwierdził, iż Kościół nie posiada takiej władzy aby kobiety dopuścić do święceń kapłańskich, Jan Paweł II, List Apostolski, *Ordinatio Sacerdotalis*, 22 maj 1994, w *L'Osservatore Romano*, 8 (1994), ss. 7-8. Zob. także Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Declaratio, Circa quaestionem admissionis mulierum ad sacerdotium ministeriale *Inter insigniores*, 15 octobris 1976, w *AAS* 69 (1977) ss. 98-116.

oczywiście wierni świeccy, są zatem niezdolni, z prawa boskiego, do sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej. Gdyby zatem osoba nie będąca kapłanem sprawowała czynność liturgiczną Ofiary eucharystycznej mielibyśmy do czynienia jedynie z usiłowaniem tejże czynności, ponieważ byłaby dokonana przez osobą niezdolną. Przepięstwo usiłowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej może mieć miejsce również i w trakcie prawdziwej celebracji, a mianowicie w czasie koncelebry. Przepięstwa dopuszczają się w takim przypadku współkoncelebrujący nie będący prawdziwymi kapłanami a wykonujący czynność liturgiczną Ofiary eucharystycznej³⁹. Powodów, dla których ktoś może usiłować czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej może być wiele. Może to być wynik pewnych patologicznych zachowań o charakterze mistycznym, np. sprawuje Mszę św. ktoś, kto jest przekonany o tym, że jest kapłanem. Mogą to być również osoby działające na podstawie opinii, według której do wszystkich ochrzczonych odnosi się polecenie Chrystusa o ustanowieniu i sprawowaniu Eucharystii, albo kobiety występujące przeciw nauce Kościoła w kwestii dopuszczania kobiet do święceń kapłańskich. Ponadto przepięstwa usiłowania sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej mogą dopuścić się osoby działające na przykład z pobudek materialnych lub innych. Będzie tutaj mowa o osobach, które w celach zbiórki pieniędzy czy też z innych pobudek udają kapłanów i dla uwiarygodnienia swojej pozycji sprawują liturgię eucharystyczną⁴⁰. Nie będzie natomiast przepięstwem w omawianym znaczeniu wykonywanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej przez aktora czy też przez diakona uczącego się odprawiania Mszy przed przyjęciem święceń.

Nieco odmiennie przedstawia się kwestia symulowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej⁴¹. Symulacja to zamierzone działanie polegające na wykonaniu jakiejś czynności, ale bez właściwej intencji. Dla zaistnienia symulacji jest zatem wymagane, aby czynność została wykonana w całości, ze wszystkimi swoimi elementami istotnymi, a jedynie brak wymaganej intencji powoduje jej nieważność⁴². Z symulacją we właściwym znaczeniu mamy za-

³⁹ Zob. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 104.

⁴⁰ Por. V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, ss. 329-330.

⁴¹ Przepięstwem symulacji sakramentów zajmuje się KPK/83 w kan. 1379.

⁴² L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, 1994, s. 1145.

tem do czynienia wtedy, kiedy symulujący jest zdolny do ważnego wykonania danej czynności. W przypadku sakramentów ten zamiar, intencja, są wymogiem prawa boskiego. Sprawujący sakrament musi mieć intencję czynienia tego, co czyni Kościół. Brak takiej intencji powoduje nieważność sakramentów, które nie mogą zostać uzdrowione nawet z upływem czasu⁴³. W przypadku symulacji czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej będziemy mieli do czynienia, jak się wydaje, jedynie z kapłanem, wykonującym wprawdzie liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej, ale nie mającym odpowiedniej intencji, to znaczy nie mającym zamiaru ważnego sprawowania sakramentu Eucharystii⁴⁴. Gdyby natomiast czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej bez wymaganej intencji dokonała osoba nie będąca kapłanem, mielibyśmy do czynienia z przestępstwem usiłowania tejże czynności, o czym była mowa wcześniej.

1.2.2. Poena

Za przestępstwo usiłowania sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje karę interdyktu *latae sententiae*, która na mocy samego prawa wiąże wszystkich nienależących do stanu duchownego, a więc wiernych świeckich i osoby konsekrowane poprzez profesję Rad Ewangelicznych. Natomiast dla duchownych Kodeks przewiduje karę suspensy również *latae sententiae*. Kanon 1378 § 3 dopuszcza możliwość wymierzenia innych kar, nie wykluczając kary ekskomuniki, gdyby tego domagała się ciężkość wykroczenia. Należy jednak pamiętać, że będą to zawsze kary *ferendae sententiae* fakultatywne. Zgodnie z kan. 1347 § 1, cenzury, do ważnego wymierzenia, powinny być poprzedzone przynajmniej jednym upomnieniem, by winny zaniechał upor, z odpowiednim czasem na poprawę. Natomiast w myśl kan. 1379 sprawca symulacji liturgicznych czynności Ofiary eucharystycznej powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

⁴³ Por. V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, ss. 332-333.

⁴⁴ A. Calabrese zwraca tutaj uwagę na fakt, iż sprawowanie czynności liturgicznych Ofiary eucharystycznej przez kapłana podlegającego suspensie lub ekskomunikowanego albo też takiego, który utracił wiarę, nie jest symulacją, jest ważne, chociaż niegodziwe, por. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 301.

Należy w końcu zaznaczyć, że powyższe przestępstwo pociąga za sobą również nieprawidłowość do przyjęcia święceń, od której może dyspensować Ordynariusz⁴⁵.

1.3. Koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich

Trzecie z kolei przestępstwo przeciwko Najświętszej Eucharystii zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary dotyczy koncelebracji Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich⁴⁶. Przestępstwo to brane jest pod uwagę zarówno w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego⁴⁷, jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich⁴⁸.

1.3.1 Delictum

Omawiane przestępstwo wiąże się z tzw. *communicatio in sacris*, czyli z uczestnictwem w kulcie liturgicznym lub w sakramentach innego Kościoła bądź wspólnoty chrześcijańskiej⁴⁹. W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku czynna *communicatio in sacris* była przedmiotem całkowitego zakazu⁵⁰. Aktualny Kodeks Prawa Kanonicznego jest w tym względzie mniej rygorystyczny, albowiem w pewnych

⁴⁵ Por. KPK/83, kann. 1041 n. 6, 1047 § 4.

⁴⁶ „3° vetita eucharistici Sacrificii concelebratio una cum ministris communitatum ecclesialium, qui successionem apostolicam non habent nec agnoscunt ordinationis sacerdotalis sacramentalem dignitatem”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 786.

⁴⁷ KPK/83, kan. 1365: „Winny zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych ma być ukarany sprawiedliwą karą”, oraz kan. 908: „Katolickim kapłanom jest zabronione koncelebrowanie Eucharystii z kapłanami lub szafarzami kościołów lub wspólnot kościelnych nie mających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim”. Zob. także KPK/83, kann. 844, 205.

⁴⁸ KKKW, kan. 1440: „Kto narusza normy prawa o współuczestnictwie w rzeczach świętych, może zostać ukarany odpowiednią karą”, oraz kan. 702: „Zabrania się kapłanom katolickim koncelebrowania Boskiej Liturgii z kapłanami lub innymi szafarzami akatolickimi”.

⁴⁹ *Communicatio in sacris* należy odróżnić od *communicatio in spiritualibus*, które oznacza całokształt wzajemnych kontaktów duchowych między katolikami i innymi chrześcijanami, a zatem uczestnictwo w modlitwach, rzeczach i miejscach świętych, oraz od *communicatio in profanis* które natomiast oznacza współdziałal w rzeczach doczesnych, por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990, s. 126.

⁵⁰ Por. KPK/17, kan. 1258. Zob. także. M. Bajcar, *Delitti contro la religione e l'unità della Chiesa con particolare riferimento alla „Communicatio in sacris”, confronto tra il CIC 1983 e il CCEO 1990*, Roma 1998, ss. 71-74.

okolicznościach dopuszcza czynną *communicatio in sacris*⁵¹. Takie nastawienie obecnego Kodeksu jest w zgodzie z ekumeniczną linią Soboru Watykańskiego II, który w niektórych przypadkach zaleca *communicatio in sacris*⁵². Niemniej jednak należy zauważyć, iż pomimo tej otwartości, *communicatio in sacris* z zasady pozostaje nadal zabroniona. Aktualny Kodeks Prawa Kanonicznego przypomina o tym z jednej strony w fundamentalnej zasadzie wyrażonej w kan. 844 § 1, według której katolicy szafarze udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od szafarzy katolickich, z drugiej natomiast strony w przepisie zawartym w kan. 1365 przewidującym obowiązek ukarania sprawiedliwą karą winnego zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych.

Vetita communicatio in sacris może przybrać różne formy⁵³:

– może wiązać się z udzielaniem sakramentów osobom, które nie przyjęły jeszcze sakramentu chrztu (KPK/83, kan. 842 § 1);

– może wiązać się z wiernym Kościoła katolickiego, który przyjmowałby sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych od szafarzy niekatolickich Kościoła, w którym wprawdzie są ważne wspomniane sakramenty, ale gdyby nie były spełnione warunki stawiane przez KPK/83 w kan. 844 § 2;

– może wiązać się z szafarzem katolickim, który udzielałby wyżej wspomnianych sakramentów wiernym Kościołów wschodnich niekatolickich, gdyby oni sami o to nie prosili i nie byli odpowiednio dysponowani (KPK/83, kan. 844 § 3);

– może wiązać się z szafarzem katolickim, który udzielałby wyżej wspomnianych sakramentów pozostałym chrześcijanom niemającym pełnej wspólnoty z kościołem katolickim, gdyby nie były spełnione wymagane warunki (KPK/83, kan. 844 § 4);

– może wiązać się z dopuszczeniem do pełnienia zadania chrzestnego niekatolika (KPK/83, kan. 874);

– może wiązać się z zakazem koncelebrwania Eucharystii z kapłanami lub szafarzami niekatolickimi (KPK/83, kan. 908);

– może wiązać się z zakazem sprawowania Eucharystii w świątyni jakiegoś Kościoła lub wspólnoty kościelnej niekatolickiej, bez wyrażonej zgody ordynariusza miejsca (KPK/83, kan. 933);

⁵¹ Por. KPK/83, kan. 844.

⁵² Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie, *Unitatis Redintegratio*, n. 8.

⁵³ Por. V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, ss. 301-302.

– może wiązać się z pogrzebem kościelnym niekatolików bez spełnienia warunków o których mowa w KPK/83, kan. 1183 § 3.

Spośród wyżej wymienionych możliwych wykroczeń w zakresie *vetita communicatio in sacris*, Kongregacja Doktryny Wiary rezerwuje sobie wyłącznie te, które są związane ze sprawowaniem sakramentu Eucharystii w myśl KPK/83 kan. 908 oraz KKKW kan. 702, ale i tutaj z pewnym ograniczeniem. Otóż w kan. 908 ustawodawca zabrania katolickim kapłanom koncelebrwania Eucharystii z kapłanami lub szafarzami kościołów lub wspólnot kościelnych niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim. Podobnie stawia sprawę ustawodawca w Kodeksie dla Kościołów Wschodnich. W myśl cytowanych kanonów przestępstwo polega tutaj na koncelebrwaniu Eucharystii przez kapłana katolickiego z kapłanem czy szafarzem jakiegokolwiek Kościoła czy wspólnoty kościelnej nieposiadających pełnej wspólnoty z Kościołem Katolickim. Ustawodawca wymaga zatem od współkoncelebransów pełnej wspólnoty kościelnej, w myśl kan. 205 KPK/83, w przeciwnym razie kapłan katolicki popełnia przestępstwo i powinien być ukarany w myśl kan. 1365 KPK/83. Gdyby zatem zaistniała taka sytuacja, Ordynariusz powinien podjąć przewidziane kroki. Kongregacja nie rezerwuje sobie wszystkich możliwych wykroczeń przeciwko powyższej normie, ale jedynie takie sytuacje, kiedy kapłan katolicki koncelebruje Eucharystię z szafarzami jedynie tych wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich. W tej perspektywie będzie jak najbardziej przestępstwem, w myśl kann. 908 i 1365 KPK/83, koncelebra Eucharystii szafarza katolickiego z szafarzem prawosławnym, takie przestępstwo jednak nie jest zarezerwowane Kongregacji⁵⁴. W takim przypadku Ordynariusz winien sam podjąć kroki zmierzające do wymierzenia kary.

1.3.2. Poena

Kara za przestępstwa, o których w kan. 1365 KPK/83, to kara *ferendae sententiae*, nie określona ale obowiązkowa. W celu wymierzenia kary konieczna jest zatem interwencja Ordynariusza, którego zadaniem będzie podjęcie decyzji co do rodzaju postępowania mającego na celu wymierzenie kary⁵⁵. Jeżeli Ordynariusz wybierze

⁵⁴ Por. V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, ss. 302-303.

⁵⁵ Por. KPK/83, kan. 1341.

proces karny na drodze sądowej, to wymierzeniem kary zajmie się sędzia⁵⁶, natomiast w przypadku wyboru drogi pozasądowej sam Ordynariusz zajmie się wymierzeniem kary⁵⁷. Kara nie jest bliżej określona, może nią być zarówno kara ekspiacyjna jak i poprawcza. W przypadku tego ostatniego rodzaju kar należy mieć na uwadze kan. 1349 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Otóż według cytowanego kanonu w przypadku, kiedy kara nie jest bliżej określona, nie powinno wymierzać się kar cięższych, a zwłaszcza cenzur. Ewentualne zastosowanie kar poprawczych mogłoby być usprawiedliwione jedynie w takim razie, gdyby domagała się tego bezwzględnie ciężkość przypadku. Wymierzenie cenzury musi być zgodnie z kan. 1347 KPK/83, poprzedzone przynajmniej jednym upomnieniem kanonicznym, w tym celu, aby winnemu dać możliwość i czas odstąpienia od uporu oraz poprawy.

1.4. Konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci jednak poza ofiarą eucharystyczną *in sacrilegum finem*

Ostatnim przestępstwem z grupy przestępstw dotyczących Najświętszej Eucharystii jest konsekracja *in sacrilegum finem* jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci jednak poza Ofiarą eucharystyczną⁵⁸. Źródłem bezpośrednim takiego przepisu jest kan. 927 aktualnego Kodeksu Prawa Kanonicznego⁵⁹, który z kolei prawie dosłownie przejął to, co w tej materii przewidywał kan. 817 poprzedniego Kodeksu Prawa Kanonicznego⁶⁰. Nie znajdujemy natomiast podobnego przepisu w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich. Kanon 927 KPK/83 jest wyrazem doktryny ogólnie przyjętej w tej materii⁶¹.

⁵⁶ Por. KPK/83, kan. 1721.

⁵⁷ Por. KPK/83, kan. 1720.

⁵⁸ „4° consecratio in sacrilegum finem alterius materiae sine altera in eucharistica celebratione, aut etiam utriusque extra eucharisticam celebrationem”. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 786.

⁵⁹ KPK/83, kan. 927: „Nawet w ostatecznej konieczności nie godzi się dokonywać konsekracji jednej postaci bez drugiej albo obydwu postaci poza sprawowaniem Eucharystii”.

⁶⁰ KPK/17, kan. 817: „Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque, extra Missae celebrationem, consecrare”.

⁶¹ Por. V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, s. 303.

1.4.1. Delictum

Omawiane przestępstwo, jak to wynika z brzmienia zarówno kan. 927 jak i tekstu Listu Kongregacji, może przybrać dwie formy: otóż po pierwsze może ono polegać na dokonaniu konsekracji jednej postaci eucharystycznej bez drugiej podczas sprawowania Najświętszej Eucharystii, i po drugie, na dokonaniu konsekracji obydwu postaci z tym, że poza sprawowaniem Eucharystii.

W związku z pierwszą formą przestępstwa należy stwierdzić, że podczas sprawowania Mszy świętej powinno się dokonać konsekracji obydwu postaci, to jest chleba i wina. Wynika to z samego prawa Boskiego, ponieważ Chrystus podczas ostatniej wieczerzy ofiarował Bogu Ojcu Ciało i Krew swoją pod postaciami chleba i wina, tak też polecił czynić swoim Apostołom i ich następcom mówiąc: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22, 9). Chrystus polecił zatem składać Jego Ofiarę pod dwiema postaciami, dlatego też kapłani nie mogą dokonywać konsekracji jednej tylko postaci czy to podczas Mszy św. czy też poza nią⁶². Nie będzie jednak przestępstwem dokonanie konsekracji tylko jednej postaci podczas Mszy św. w sytuacji, gdy kapłan zauważy dopiero po konsekracji lub nawet w czasie Komunii św., że w kielichu ma nie wino, ale samą wodę. W takiej sytuacji, zgodnie z zaleceniem, jakie znajdujemy we wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego, kapłan powinien usunąć wodę do jakiegoś naczynia, a następnie wlać do kielicha wino z wodą i dokonać konsekracji, wypowiadając słowa dotyczące konsekracji kielicha, nie ma natomiast obowiązku powtórzonego konsekrowanie chleba⁶³. W myśl kan. 927 niedopuszczalna jest zatem, oczywiście oprócz sytuacji powyżej opisanej, konsekracja tylko jednej postaci czy to wina, czy chleba. Zakaz ten nie ulega zawieszeniu nawet w sytuacji ostatecznej konieczności.

Podobnie jak wyżej, nie godzi się, nawet w sytuacji ostatecznej konieczności, dokonywać konsekracji obydwu postaci poza sprawowaniem Eucharystii. Powyższy zakaz wynika z faktu, że Ostatnia Wieczerza była doroczną wieczerzą paschalną obchodzoną według pewnego rytuału. Chrystus podczas Ostatniej Wieczerzy przemienił chleb i wino w swoje Ciało i Krew w pewnym kontekście i dlatego

⁶² M. Pastuszko, *Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii (kanony 923-930)*, w *Prawo Kanoniczne*, 36, (1993), nr 1-2, s. 101.

⁶³ Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału...*, n. 324, s. 91.

dzisiaj Kościół pragnie, aby konsekracja dokonywała się jedynie w czasie obrzędów Mszy świętej⁶⁴. Msza św. posiada i dzisiaj ściśle określoną strukturę, na którą oczywiście składają się dwie zasadnicze części, mianowicie liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, które są tak ściśle ze sobą związane, że stanowią jeden akt kultu. Oprócz tego niektóre obrzędy rozpoczynają i kończą celebrację⁶⁵. Kanon 927 aktualnego Kodeksu traktuje liturgię eucharystyczną w sposób całościowy, a to oznacza, że nie można swobodnie w niej przebierać pomijając niektóre jej części. Niedopuszczalna jest zatem konsekracja postaci eucharystycznych poza liturgią Mszy św.

Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia należy stwierdzić, że w każdym z obydwu przewidzianych przez kan. 927 przypadków mamy do czynienia z bardzo poważnym zakazem, który nie dopuszcza wyjątków, nawet w sytuacjach ostatecznej konieczności. Jakiekolwiek wykroczenie będzie tutaj zawsze niegodziwe (*nefas est*). Należy jednak zaznaczyć, że przestępstwem zarezerwowanym Kongregacji będą tylko te wykroczenia, które zostaną popełnione *in sacrilegum finem*, czyli z wyraźnym zamiarem świętokradczym⁶⁶.

1.4.2. Poena

Wprawdzie obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego nie przewiduje wprost kary za zachowanie niezgodne z tym, co się przewiduje w kan. 927, niemniej jednak w celu wymierzenia kary możemy się tutaj odwołać do kan. 1384 wspomnianego Kodeksu. Otóż w kanonie tym czytamy: „Kto oprócz wypadków, o których w kan. 1378-1383, niezgodnie z prawem sprawuje zadanie kapłańskie lub inną świętą posługę, może być ukarany sprawiedliwą karą”. Poprzez ten ogólny przepis Kościół zmierza do ukarania każdego niezgodnego z prawem wykonywania zadań kapłańskich lub posług świętych, które nie zostały wzięte pod uwagę w kann. 1378-1383⁶⁷. Bez wątplenia konsekracja *in sacrilegum finem* jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji, lub też konsekracja obydwu postaci jednak poza ofiarą eucharystyczną może być

⁶⁴ M. Pastuszko, *Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii*, w *Prawo Kanoniczne*, 36, (1993), nr 1-2, s. 102.

⁶⁵ Por. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału...*, n. 28, s. 20.

⁶⁶ B. E. Ferme, *Graviora delicta: the apostolic letter M. P. sacramentorum sanctitatis tutela*, w *Il processo penale canonico*, red. Z. Suhecki Roma 2003, s. 377.

⁶⁷ Por. A. G. Urru, *Punire per salvare...*, s. 232.

zakwalifikowana pomiędzy przestępstwami, które podlegają karze zgodnie z kan. 1384. Kara, jaką się tutaj przewiduje, to kara *ferendae sententiae*, fakultatywna i nie określona, a zatem pozostawiona rozroznemu uznaniu Ordynariusza albo też sędziego.

2. Przestępstwa przeciwko świętości sakramentu pokuty

Po Najświętszej Eucharystii, szczególną troską Kościół otacza sakrament pokuty. Sakrament, w którym wierni wyznając grzechy, wyrażają za nie żal i mają postanowienie poprawy, poprzez rozgrzeszenie udzielone przez szafarza otrzymują od Boga odpuszczenie grzechów popełnionych po chrzcie św., jednocześnie jedną się z Kościołem, któremu grzesząc zadali ranę⁶⁸. Sakrament pokuty jest i powinien pozostać zawsze szczególnym miejscem pojednania z Bogiem i z Kościołem, a nie miejscem zgorszenia i grzechu, dlatego też Kościół ze szczególną troską zajmuje się właściwym sprawowaniem tego sakramentu. Kongregacja Doktryny Wiary zarezerwowała sobie następujące trzy przestępstwa związane z sakramentem pokuty: rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; nakłanianie do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem; bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej.

2.1. Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu

W pierwszej kolejności zostało zarezerwowane Kongregacji przestępstwo polegające na rozgrzeszeniu współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu⁶⁹. Przestępstwo to jest przewidziane zarówno w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego⁷⁰, jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich⁷¹.

⁶⁸ KPK/83, kan. 959.

⁶⁹ „1° absolutio complicitis in peccato contra sextum Decalogi praeceptum”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 786.

⁷⁰ KPK/83, kan. 1378 § 1: „Kapłan, który działa wbrew przepisowi kan. 977, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej”; kan. 977: „Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu jest nieważne, poza niebezpieczeństwem śmierci”.

⁷¹ KKKW, kan. 1457 „Kapłan, który rozgrzeszył współnika w grzechu przeciwko czystości, powinien zostać ukarany ekskomuniką większą, z zachowaniem kan. 728 § 1 n.

2.1.1. Delictum

Z przestępstwem, o którym mowa, będziemy mieli do czynienia jedynie wtedy, kiedy nastąpi działanie sprzeczne z kann. 1378 § 1 i 977 aktualnego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Do zaistnienia przestępstwa muszą mieć miejsce następując elementy: po pierwsze musimy mieć do czynienia z grzechem ciężkim przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; po drugie pomiędzy rozgrzeszającym a rozgrzeszanym musi istnieć relacja współdziałania w powyższym grzechu, i po trzecie – musi zostać udzielone rozgrzeszenie.

Kanon 977 zakazuje rozgrzeszania współnika, pod sankcją nieważności, jedynie w przypadku grzechu przeciwko czystości. W związku z czym inne grzechy, chociaż by były jak najbardziej poważne, ale nie dotyczące szóstego przykazania Dekalogu, nie są tutaj brane pod uwagę. Należy zaznaczyć, że nie wchodzi tutaj w grę jakikolwiek grzech w interesującej nas materii, ale jedynie grzech ciężki. Należałoby więc wykluczyć tutaj te wszystkie przypadki, kiedy przynajmniej jedna ze stron, z różnych powodów, np. stanu psychicznego, nie popełniła grzechu ciężkiego⁷². Zgodnie z kan. 1321 § 1 KPK/83 nie można nikogo karać, jeżeli nie miało miejsca zewnętrzne naruszenie przepisu. Dlatego też w omawianym przypadku grzechy przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu muszą być zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne⁷³. Gdyby brakło tego ostatniego elementu, trudno byłoby mówić o kolejnym warunku koniecznym do zaistnienia interesującego nas przestępstwa, a mianowicie o współudziale.

Współudział oznacza, że w tym samym grzechu biorą udział, świadomie i dobrowolnie, przynajmniej dwie osoby, ale oczywiście może być ich więcej. Grzech ciężki musi być zatem popełniony przez wszystkich, a nie jedynie przez spowiednika. Wspólnikiem może tutaj być jakakolwiek osoba zdolna do popełnienia grzechu ciężkiego, i która rzeczywiście popełniła ze spowiednikiem taki grzech⁷⁴. Nie ma właściwie znaczenia czas, to znaczy moment, kiedy dany grzech został popełniony.

2"; kan. 728 § 1 n. 2 „Stolicy Apostolskiej jest zarezerwowane rozgrzeszenie z następujących grzechów: 2° rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko czystości”.

⁷² Por. G. P. Montini, *La tutela del sacramento della penitenza. I delitti nella celebrazione del sacramento (cann. 1378; 1387; 1388)*, w *Le sanzioni nella Chiesa*, red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Milano 1997, s. 219.

⁷³ Por. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 299.

⁷⁴ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, ss. 97-98.

Omawiane przestępstwo zostanie popełnione jedynie z chwilą, gdy kapłan wypowie słowa sakramentalnej absolucji, posiadając przy tym intencję jej udzielenia⁷⁵. Należy zaznaczyć, że, w myśl kan. 1378 § 1, przestępstwem będzie jedynie nieważne udzielenie absolucji. Jest to o tyle istotne, że mogą zaistnieć takie sytuacje, kiedy spowiednik będzie jednak ważnie rozgrzeszał współnika z grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Otóż jest to przede wszystkim sytuacja niebezpieczeństwa śmierci; w takiej sytuacji spowiednik zachowuje upoważnienie do spowiadania. Ponadto zakaz, o którym w kan. 977 obejmuje jedynie te grzechy, które jeszcze nie zostały odpuszczone, zatem nie będzie przestępstwa w sytuacji, gdy współnik już raz wcześniej otrzymał rozgrzeszenie danego grzechu. Należy tutaj jeszcze zaznaczyć, że zgodnie z kan. 1321 § 2 KPK/83, dla zaistnienia przestępstwa spowiednik musi działać rozmyślnie naruszając zakaz zawarty w kann. 1378 § 1 i 977, nie zaciąga bowiem kary, jeżeli przekroczył ustawę wskutek zaniedbania należytej staranności. Spowiednik musi zatem wiedzieć, że rozgrzeszenie jest mu zabronione i pomimo to udziela tego rozgrzeszenia⁷⁶.

2.1.2. Poena

Mając na uwadze szczególnie charakter, jaki pełni sakrament pojednania w życiu wiernych, Kościół karze bardzo surowo przestępstwo rozgrzeszenia współnika przewidując tutaj karę *latae sententiae* ekskomunikacji zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej. Oczywiście, gdyby doszło do konieczności wszczęcia procedury skierowanej na deklarowanie zaciągniętej w ten sposób kary, to w takim wypadku postępowanie procesowe wiązałoby się z pewnymi trudnościami. Otóż po pierwsze, są to trudności związane z koniecznością zagwarantowania oskarżonemu prawa do obrony⁷⁷, co w przypadku spowiednika mogłoby się wiązać z niebezpieczeństwem naruszenia tajemnicy spowiedzi. Z drugiej natomiast strony pewną trudność będzie stanowiło samo postępowanie dowodowe⁷⁸. Właściwie jedy-

⁷⁵ Por. tamże, s. 98.

⁷⁶ Por. G. P. Montini, *La tutela del sacramento della penitenza...*, s. 220.

⁷⁷ Por. KPK/83, kan. 1720, n. 1°.

⁷⁸ W myśl zasady *actori incumbit probatio*, w procesie karnym *onus probandi* będzie spoczywał na tym, kto wnosi oskarżenie. W procesie karnym administracyjnym jest to Ordynariusz, natomiast w procesie karnym odbywającym się na drodze sądowej, będzie to rzecznik sprawiedliwości, por. KPK/83 kann. 1720, 1721.

nym środkiem dowodowym będzie tutaj doniesienie złożone przez samego rozgrzeszonego, czyli współnika w grzechu. To w myśl zasady *testis unus testis nullus* mogłoby nie być wystarczające do uzyskania wymaganej pewności moralnej co do popełnionego przestępstwa. Niemniej jednak zgodnie z paremią *testes ponderantur, non numerantur* w postępowaniu dowodowym powinno się oceniać raczej wagę zeznań świadków a nie ich liczbę, dlatego też w takiej sytuacji doniosłe znaczenie w ocenie zeznania będzie miała wiarygodność osoby donoszącej o popełnionym przestępstwie⁷⁹.

2.2. Nakłanianie do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem

Drugie z przestępstw związanych ze sprawowaniem sakramentu pokuty to, znane już w kan. 1387 Kodeksu Prawa Kanonicznego⁸⁰ oraz w kan. 1458 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich⁸¹, przestępstwo polegające na nakłanianiu do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem. Dodatkowo jednak wymaga się, aby nakłanianie miało na celu grzech z samym spowiednikiem⁸².

2.2.1. Delictum

Będziemy mogli mówić o powyższym przestępstwie zarezerwowanym Kongregacji w sytuacji, gdy spełnią się następujące okoliczności: po pierwsze, gdy będzie miało miejsce namawianie penitenta przez spowiednika do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; po drugie, gdy to namawianie będzie miało miejsce w związku ze sprawowaniem sakramentu spowiedzi i po trzecie, gdy namawianie będzie ukierunkowane na grzech ze spowiednikiem.

⁷⁹ Por. V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, s. 305.

⁸⁰ KPK/83, kan. 1387: „Kapłan, który w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem nakłania penitenta do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, powinien być stosownie do ciężkości przestępstwa ukarany suspensą, zakazami lub pozbawieniami, a w przypadkach poważniejszych wydalony ze stanu duchownego”.

⁸¹ KKKW, kan. 1458: „Kapłan, który w czasie lub z okazji lub pod pretekstem spowiedzi nakłaniał penitenta do grzechu przeciwko czystości, powinien zostać ukarany odpowiednią karą, nie wyłączając depozycji”.

⁸² „2° sollicitatio in actu vel occasione vel praetextu confessionis ad peccatum contra sextum Decalogi praeceptum, si ad peccandum cum ipso confessario dirigitur”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 787.

Namawianie może przybrać różne formy, może polegać na nakłanianiu czy też zachęcaniu, grożeniu, stymulowaniu przy użyciu słów, gestów, pisma⁸³. Należy przy tym zaznaczyć, że to namawianie musi wyjść od spowiednika, a nie od penitenta. Ewentualna zgoda spowiednika na namowę ze strony penitenta nie stanowi przestępstwa solicytacji⁸⁴. Normy *De Gravioribus* nie używają terminu *sacerdos* jak to ma miejsce w kan. 1387 KPK/83, ale mówią wyraźnie o *confessarius*, co wskazuje na fakt, że podmiotem dokonującym przestępstwa może być jakikolwiek spowiednik, a zatem zarówno kapłan jak i biskup⁸⁵. Przystępstwem będzie nakłanianie jedynie do grzechu zewnętrznego ciężkiego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, nie będzie natomiast przestępstwem nakłanianie do grzechu przeciwko dziewiętemu przykazaniu czy pozostałym przykazaniom Dekalogu. Dla zaistnienia przestępstwa nie będzie miało znaczenia, czy penitent ulegnie namowom czy też nie, przestępstwo to bowiem polega na samej fakcie namawiania⁸⁶.

Zarówno KPK/83 w kan. 1387 jak i Normy *De Gravioribus* precyzują, że omawiane przestępstwo ma miejsce jedynie wtedy, kiedy *sollicitatio* jest dokonywana w związku ze sprawowaniem sakramentu spowiedzi, to znaczy *in actu confessionis, occasione confessionis, praetextu confessionis*. Pierwszy przypadek ma miejsce wtedy, gdy *sollicitatio* dokonuje się w czasie trwania rytu sakramentalnej spowiedzi. Drugi przypadek oznacza, że *sollicitatio* była dokonana albo zaraz przed spowiedzią, albo zaraz po niej, w tym przypadku może nie dojść wcale do sakramentalnej spowiedzi, ale wymagane jest, aby osoba, która była nakłaniana, miała rzeczywiście zamiar spowiadania się. I w końcu do przestępstwa może dojść również w sytuacji, gdy spowiednik nakłania do grzechu *contra sextum* pod pretekstem spowiedzi. W tym ostatnim przypadku nie ma wprawdzie intencji sprawowania spowiedzi, ale do-

⁸³ Por. V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, s. 341.

⁸⁴ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo kane...*, s. 124.

⁸⁵ W doktrynie dyskutuje się czy termin *sacerdos* użyty przez KPK/83 w kan. 1387 obejmuje również biskupów. Niektórzy autorzy wykluczają taką możliwość, zob. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 319. Inni autorzy utrzymują natomiast, że termin *sacerdos* obejmuje również biskupów. Gdyby, bowiem biskup dokonał takiego przestępstwa należałoby mówić nawet o okolicznościach obciążających, por. A. G. Urru, *Punire per salvare...*, ss. 236-237.

⁸⁶ Por. V. De Paolis, *De Delictis contra sanctitatem sacramenti Paenitentiae*, w *Periodica*, 79 (1990), ss. 200-204.

prowadza się do spotkania pod pretekstem spowiedzi w celu dokonania solicytacji⁸⁷.

I w końcu należy zaznaczyć, że Kongregacja rezerwuje sobie nie wszystkie możliwe wykroczenia przeciwko dyspozycjom kan. 1387. Cytowany kanon jest faktycznie tak sformułowany, aby umożliwić ukaranie wszelkich możliwych przestępstw związanych z *sollicitatio ad turpia*. Przykładowo, w myśl kan. 1387, będzie przestępstwem solicytacji doradzanie podczas spowiedzi stosowania środków antykoncepcyjnych niezgodnie z nauką Kościoła, albo też uznawanie za dopuszczalne związki pozamałżeńskie, albo podleganie do grzechu wewnętrznego u penitenta⁸⁸. Kongregacja z szerokiej gamy możliwych przestępstw z zakresu *sollicitatio ad turpia* rezerwuje sobie jedynie taką formę solicytacji, która ma na celu grzech przeciwko szóstemu przykazaniu popełniony z samym spowiednikiem⁸⁹.

2.2.2. Poena

Kara przewidziana za przestępstwo solicytacji to kara obowiązkowa *ferendae sententiae*. Kara ta jest określona jedynie częściowo, ponieważ leży w gestii sędziego czy też Ordynariusza podjęcie decyzji co do rodzaju kary, jaką należy zastosować w danym przypadku. Kanon 1387, w zależności od ciężkości przestępstwa, przewiduje karę suspensy, zakazów lub pozbawień, a w poważniejszych przypadkach nawet wydalenie ze stanu duchownego. Należy zaznaczyć, że w przypadku przestępstwa solicytacji kara wydalenia ze stanu duchownego jest karą obowiązkową, co z pewnością podkreśla w sposób szczególny wagę tego przestępstwa⁹⁰.

⁸⁷ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, ss. 125-126.

⁸⁸ Por. tamże, s. 124.

⁸⁹ V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, ss. 307-308.

⁹⁰ W przypadku większości przestępstw, za które w KPK/83 jest przewidziana kara wydalenia ze stanu duchownego, mamy do czynienia z karą fakultatywną. Karę obowiązkową wydalenia ze stanu duchownego przewidują następujące kanony KPK/83: kan. 1387 – przestępstwo solicytacji; kan. 1395 § 2 – duchowny wykraczający *contra sextum* z użyciem siły lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej szesnastu lat. Natomiast karę fakultatywną wydalenia ze stanu duchownego przewidują: kan. 1364 – apostazja, herezja, schizma; kan. 1367 – profanacja postaci konsekrowanych; kan. 1370 § 1 – przymus fizyczny wobec Biskupa Rzymu; kan. 1394 § 1 – duchowny usiłujący zawrzeć małżeństwo; kan. 1395 § 1 – duchowny konkubinariusz oraz popełniający inne grzechy zewnętrzne *contra sextum*.

2.3. Bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej

Ostatnie z przestępstw związanych z sakramentem pokuty, jakie rezerwuje sobie Kongregacja Doktryny Wiary, wiąże się z nienaruszalnością tajemnicy spowiedzi. Nienaruszalność tajemnicy spowiedzi jest chroniona zarówno w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku⁹¹ jak w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich⁹². Oprócz tego kwestią ochrony tajemnicy spowiedzi zajęła się Kongregacja Doktryny Wiary w dekreście z 1988 roku, mówiącym o nagrywaniu i rozpowszechnianiu tego, co było przedmiotem spowiedzi za pomocą środków technicznych⁹³.

Mając na uwadze przywołane powyżej przepisy możemy stwierdzić, że przestępstwo naruszenia tajemnicy spowiedzi może przybrać różne formy: może wystąpić w postaci bezpośredniej zdrady tajemnicy spowiedzi ze strony spowiednika; może polegać na zdradzie przez spowiednika, ale w sposób pośredni tajemnicy spowiedzi; może ponadto zaistnieć przestępstwo w przypadku naruszenia tajemnicy przez tłumacza lub jakąś inną osobę, i w końcu możemy mieć do czynienia z przestępstwem w przypadku nagrywania, rozpowszechniania albo nagrywania i rozpowszechniania, przy użyciu środków technicznych, tego, co jest mówione przez spowiednika lub przez penitenta podczas sakramentalnej spowiedzi. Normy *De Gravioribus* biorą pod uwagę tylko bezpośrednią zdradę tajemnicy spowiedzi, dlatego też tylko do niej zawężymy niniejsze rozważania⁹⁴.

⁹¹ KPK/83, kan. 1388: „§ 1 Spowiednik, który narusza bezpośrednio tajemnicę sakramentalną, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej. Gdy zaś narusza ją tylko pośrednio, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa. § 2 Tłumacz i inni, o których w kan. 983 § 2, którzy naruszają tajemnicę, powinni być ukarani sprawiedliwą karą, nie wyłączając ekskomunikacji”.

⁹² KKKW, kan. 1456: „§ 1 Spowiednik, który naruszył bezpośrednio pieczęć sakramentalną, powinien zostać ukarany ekskomuniką większą, z zachowaniem kan. 728 § 1 n. 1; jeśli w inny sposób tę tajemnicę złamał, powinien zostać ukarany odpowiednią karą. § 2 Kto usiłował w jakikolwiek sposób zdobyć wiadomości ze spowiedzi lub po ich zdobyciu przekazał innym, powinien zostać ukarany ekskomuniką mniejszą lub suspensą”.

⁹³ „Firmo praescripto can. 1388, quicumque quovis technico instrumento ea quae in Sacramentali Confessione, vera vel ficta, a se vel ab alio peracta, a confessario vel a penitente dicuntur, captat, aut communicationis socialis instrumentis evulgat, in excommunicationem latae sententiae incurrit”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Decretum*, w *AAS*, 80 (1988), s. 1367. Zob. G. P. Montini, *La tutela del sacramento della penitente...*, ss. 232-234.

⁹⁴ „3° violatio directa sigilli sacramentalis”, Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 787.

2.3.1. Delictum

Według kan. 983 § 1 *sigillum sacramentale* czyli tajemnica sakramentalna jest nienaruszalna; dlatego też nie wolno spowiednikowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta. Spowiednik, na mocy kan. 983, jest zobowiązany do dwóch następujących rzeczy: po pierwsze do zachowania tajemnicy w odniesieniu do grzechów poznanych poprzez spowiedź, i po drugie spoczywa na spowiedniku obowiązek nieużywania wiedzy zdobytej ze spowiedzi, chociaż nie byłoby niebezpieczeństwa rozpowszechnienia tej wiedzy. Powyższe dwa obowiązki nigdy nie dopuszczają wyjątków, nawet z powodów najpoważniejszych, a zatem nie dopuszczają żadnego usprawiedliwienia czy to w postaci ciężkiej bojaźni, konieczności, czy tym bardziej niedogodności⁹⁵.

Jest sprawą zrozumiałą, że ustawodawca pragnie tutaj chronić jeden z najbardziej świętych i intymnych momentów w życiu chrześcijańskim, to znaczy moment, w którym wierny, zainspirowany łaską, otwiera swoje serce w czasie spowiedzi, aby pojednać się z Bogiem i Kościołem. Ale również wtedy, kiedy spowiadający się czyniłby spowiedź w sposób nieodpowiedni i wręcz świętokradczy, na przykład bez żalu lub bez możliwości uzyskania rozgrzeszenia, spowiednik jednak jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy tego wszystkiego, co usłyszał podczas spowiedzi⁹⁶. *Sigillum* nie stoi na straży jedynie penitenta, ale i samego sakramentu spowiedzi, ponieważ nawet penitent nie może tutaj zwolnić spowiednika z obowiązku zachowania tajemnicy.

Doktryna, mówiąc o przedmiocie *sigillum*, rozróżnia przedmiot istotny i dodatkowy. Przedmiotem istotnym są wszystkie grzechy zarówno penitenta jak i innych poznane ze spowiedzi penitenta, zarówno te śmiertelne jak i lekkie (powszednie), zarówno jeżeli są tajne jak wtedy kiedy są publiczne, ponieważ ujawnione w celu uzyskania rozgrzeszenia, a zatem znane spowiednikowi na mocy znajomości sakramentalnej. Przedmiot dodatkowy to z kolei okoliczności towarzyszące grzechom, imię i grzech ewentualnych współników⁹⁷.

⁹⁵ Nie będą miały tutaj, zatem zastosowania normy zawarte w kann. 1323, n. 4; 1324 § 1, n. 5 obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego.

⁹⁶ Naruszenie tajemnicy spowiedzi stanowi niewątpliwie naruszenie fundamentalnego prawa każdego człowieka do własnej intymności, por. KPK/83, kan. 220.

⁹⁷ V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, s. 345.

Bezpośrednie naruszanie *sigillum sacramentale* ma miejsce wtedy, gdy spowiednik wyjawia to, co stanowi przedmiot spowiedzi oraz osobę, która popełniła dany grzech. Nie jest rzeczą konieczną, aby dany grzesznik był znany przez osobę czy też osoby, wobec których jest wyjawiane *sigillum*, ale wystarczy, że osoba, która popełniła grzech zostanie oznaczona w sposób wyraźny: np., że burmistrz jakiegoś miasta popełnił taki czy inny grzech. Będziemy mieli do czynienia ze zdradą *sigillum* również wtedy, kiedy osoba, w stosunku do której się wyjawia grzechy kogoś innego, nie jest świadoma tego, że spowiednik wyjawiający wie to ze spowiedzi⁹⁸.

Podmiotem dokonującym przestępstwa jest tutaj spowiednik, a więc kapłan lub biskup, który słuchał spowiedzi. Ilekroć wyżej wspomniani byliby pozbawieni upoważnienia do spowiadania, to jednak są zobowiązani do zachowania tajemnicy spowiedzi⁹⁹. Gdybyśmy natomiast mieli do czynienia z osobą nie będącą kapłanem, nie miałoby tutaj miejsca złamanie we właściwym sensie *sigillum*, ale naruszenie tajemnicy zgodnie z tym, co się mówi w paragrafie drugim kan. 1388, oraz oczywiście z przestępstwem, o którym mowa w kan. 1378 § 2, n. 2 KPK/83.

Ponieważ mamy tutaj do czynienia z konieczności z przestępstwem popełnionym z winy umyślnej¹⁰⁰, interesujące nas bezpośrednie złamanie *sigillum* zakłada w kapłanie zdecydowaną wolę przekroczenia przepisu; wymaga się zatem, aby spowiednik był w pełni świadomy tego, że ujawnia to, co usłyszał podczas spowiedzi. Nie będziemy mieli do czynienia z przestępstwem, jeżeli spowiednik wierzy, że wyjawia rzeczy, które poznał gdzie indziej albo w sytuacji, gdy wyjawienie tajemnicy spowiedzi będzie skutkiem zaniebdania, nieostrożności, a to dlatego, że brakuje tutaj wyraźnej woli

⁹⁸ Zdrada pośrednia *sigillum sacramentale* ma miejsce natomiast wtedy, kiedy wyjawia się albo sam przedmiot spowiedzi jednak bez ujawniania osoby penitenta, albo gdy wyjawia się osobę penitenta jednak bez wyjawiania jej grzechów, ale w taki sposób, że istnieje możliwość zidentyfikowani osoby penitenta oraz jej grzechów, por. J. Syryjczyk, *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego*, w *Prawo Kanoniczne*, 44 (2001), nr 1-2, ss. 114-115.

⁹⁹ W sytuacji kapłana pozbawionego upoważnienia do spowiadania, który pomimo tego słucha spowiedzi i następnie dopuszcza się zdrady tajemnicy sakramentalnej spowiedzi mielibyśmy do czynienia z dwoma przestępstwami: z przestępstwem uzurpowania władzy spowiednika w myśl kan. 1378 § 2, n. 2 KPK/83, oraz z przestępstwem złamania *sigillum sacramentale*.

¹⁰⁰ Zob. KPK/83, kan. 1321 § 2.

łamania przepisu¹⁰¹. Jednak w takich przypadkach jest dopuszczalna hipoteza deliktu popełnionego z winy nieumyślnej, o którym mowa w kan. 1389 § 2¹⁰². W każdym razie nigdy nie pozostaje przesadnym napominanie, aby unikać opowiadań rzeczy zasłyszanych przy spowiedzi, chociażby nie było żadnego niebezpieczeństwa ujawnienia tajemnicy¹⁰³.

2.3.2. Poena

Kanon 1388 § 1 przewiduje różne kary w zależności od tego, czy mamy do czynienia z złamaniem bezpośrednim czy też pośrednim tajemnicy spowiedzi. Za złamanie bezpośrednie przewidziana jest kara ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. Przez Stolicę Apostolską należy rozumieć Kongregację ds. Doktryny Wiary, która posiada kompetencję wyłączoną w zakresie zewnętrznym, natomiast w zakresie wewnętrznym kompetentna jest Penitencjaria Apostolska¹⁰⁴. W wypadku zdrady bezpośredniej przestępca nie ma żadnych możliwości usprawiedliwienia swojego postępowania, a więc zawsze podlega karze ekskomuniki. Zdrady bezpośredniej nic nie może usprawiedliwić, ani gwałt, ani groźby śmierci lub ratunek narodu, albowiem jak to wyraźnie postanawia kan. 983, tajemnica spowiedzi jest nienaruszalna.

3. Przepęstwo przeciwko obyczajom

Ostatnie z przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary nawiązuje do przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, o których w kan. 1395 §§ 1-2 KPK/83¹⁰⁵ oraz w kan. 1453

¹⁰¹ Por. G. P. Montini, *La tutela penale del sacramento della penitenza...*, ss. 227-228.

¹⁰² „Kto zaś wskutek zawinionego zaniedbania podejmuje lub pomija bezprawnie z czyjąś szkoda akt władzy kościelnej, posługi albo zadania, powinien być sprawiedliwie ukarany”, KPK/83, kan. 1389 § 2.

¹⁰³ V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, s. 346. Konieczność zachowania szczególnej ostrożności w tej materii podkreślił Papież Jan Paweł II w swoim przemówieniu do spowiedników z dnia 12 marca 1994 roku, zob. *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 15 (1994) nr 5, s. 22.

¹⁰⁴ Por. Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica Pastor Bonus, De Romana Curia*, 28 iunii 1988, w *AAS* 80 (1988), ss. 841-912, art. 52, 117, 118.

¹⁰⁵ KKP/83, kan. 1395: „§ 1. Duchowny konkubinariusz poza wypadkiem, o którym w kan. 1394, oraz duchowny trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorzelenie, winien być ukarany suspensą, do której, gdy mimo upomnienia trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego. § 2. Duchowny, który w inny sposób wy-

§ 1 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich¹⁰⁶. Z szerokiej gamy przestępstw rozważanych w zacytowanych kanonach, Kongregacja rezerwuje sobie tylko jedno i to z pewną zmianą. Otóż chodzi tutaj o przestępstwo dokonane przez duchownego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia¹⁰⁷.

3.1. Delictum

Na wstępie należy zaznaczyć, że podmiotem dokonującym przestępstwa musi być duchowny, a zatem diakon¹⁰⁸, prezbiter a także biskup¹⁰⁹. W pojęciu duchownego nie mieszczą się ani wierni konsekrowani przez profesję rad ewangelicznych, którzy nie przyjęli święceń, ani tym bardziej wierni świeccy¹¹⁰. Pozostając w zgodzie z kan. 18 KPK/83, który domaga się zastosowania ścisłej interpretacji ustaw karnych, należy stwierdzić, że normy *De Gravioribus* nie mają zastosowania w przypadku, gdy wykroczenia przeciwko szóstemu przykazaniu dekalogu z osobą małoletnią dokonał zakonnik, który nie posiada święceń. Aktualnie obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego uwzględnia przestępstwa w materii *de sexto* dokonane przez zakonników, członków instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego w następujących kanonach: 695, 729, 746.

Ponadto elementem, który decyduje o zarezerwowaniu przestępstwa Kongregacji jest fakt, że, wykroczenia przeciwko szóstemu

kroczył przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego". Na temat szczegółowej analizy tego kanonu zob. J. H. Provost, *Offenses against the sixth commandment: toward a canonical analysis of canon 1395*, w *The Jurist*, 55 (1995), ss. 632-663.

¹⁰⁶ Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich w kan. 1453 § 1 problem ten ujmując jednakże bardziej ogólnie aniżeli KPK/83, stwierdzając jedynie, że: „Duchowny konkubinariusz lub trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko czystości wywołującym zgorszenie, powinien zostać ukarany suspensą, do której, gdy trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary aż do depozycji”.

¹⁰⁷ „*Delictum contra mores, videlicet: delictum contra sextum Decalogi praeceptum cum minore infra aetatem duodeviginti annorum a clerico commissum*”, *Congregatio pro Doctrina Fidei, Epistula...*, s. 787.

¹⁰⁸ Będzie chodziło tutaj zarówno o diakonów do prezbiteratu jak i o diakonów stałych, zob. KPK/83, kann. 236, 1031 § 2, 1032 § 3.

¹⁰⁹ Zob. KPK/83, kann. 266 § 1, 1009 § 1.

¹¹⁰ Zob. KPK/83, kan. 207.

przykazaniu Dekalogu duchowny dopuścił się z osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia. I tutaj znajdujemy różnicę w stosunku do kan. 1395 § 2, który mówił o małoletnim poniżej szesnastego roku życia. Właściwie nie ma tutaj znaczenia, czy ta osoba współdziałała z duchowym w sposób wolny czy też nie, oraz czy jest świadoma tego, czego dokonuje sprawca przestępstwa¹¹¹.

I w końcu należy zaznaczyć, że za przestępcze będą tutaj uznane jakiegokolwiek czyny o charakterze seksualnym naruszające szóste przykazanie Dekalogu¹¹². W grę wchodzi tutaj również molestowanie seksualne¹¹³.

3.2. Poena

Kara, jaką przewiduje Kodeks za przestępstwo, o którym w kan. 1395 § 2, to kara *ferendae sententiae* obowiązkowa nieokreślona z możliwością zastosowania nawet kary wydalenia ze stanu duchownego. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że w myśl kan. 1344, n. 2 KPK/83, sędzia może powstrzymać się od wymierzenia kary albo też wymierzyć karę łagodniejszą w sytuacji, gdy sprawca przestępstwa został już ukarany przez władzę świecką.

Krótkiego wyjaśnienia wymaga jeszcze kwestia popełnienia omawianego przestępstwa przez zakonnika nie posiadającego święceń. Otóż w powyższej sytuacji ustawodawca, w kan. 695 KPK/83, przewidział obowiązkowe wydalenie z Instytutu¹¹⁴. W takich przypadkach wydalenie jest dokonywane przez kompetentnego Przełożonego po wypełnieniu procedury o charakterze administracyjnym¹¹⁵.

¹¹¹ V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, s. 361.

¹¹² Zob. J. Tuohy, *The correct interpretation of canon 1395: the use of the sixth commandment in the moral tradition from Trent to the present day*, w *The Jurist*, 55 (1995), ss. 592-631.

¹¹³ Zob. R. K. Hanson, F. Pfäfflin, M. Lütz, *Sexual abuse in the Catholic Church. Scientific and legal perspectives*, Città del Vaticano 2004; A. Pacciolla, I. Ormanni, A. Pacciolla, *Abuso sessuale. Una guida per psicologi, giuristi ed educatori*, Roma 1999.

¹¹⁴ KPK/83, kan. 695 § 1: „Członek powinien być wydalony z powodu przestępstw, o których w kan. 1397, 1398 i 1395, chyba że w wypadku przestępstw, o których w kan. 1395, § 2 przełożony uzna, iż wydalenie nie jest bezwzględnie konieczne, ponieważ i w inny sposób można zaradzić poprawie życia członka oraz wyrównaniu naruszonej sprawiedliwości i naprawieniu zgorzienia”.

¹¹⁵ Na temat procedury wydalenia z Instytutu Zakonnego zob. W. Kiwior, *Procedura obowiązująca przy eksklustracji, sekularyzacji i wydalaniu z Instytutu życia konsekrowanego*, w *Prawo Kanoniczne*, 38 (1995), nr 3-4, ss. 146-162. Zob także, P. Stasiński, *Przyczyny wydalenia z Instytutu Zakonnego*, w *Prawo Kanoniczne*, 40 (1997), nr 1-2, ss. 147-172; D.

Niemniej jednak należy zauważyć, iż konieczność wydalenia ulega zawieszeniu, zgodnie z postanowieniem samego ustawodawcy, ilekroć Przełożony, w przypadku przestępstw o których mowa w kan. 1395 § 2, KPK/1983 uzna, że wydalenie nie jest bezwzględnie konieczne, ponieważ są inne sposoby, aby zaradzić poprawie życia członka oraz wyrównać naruszoną sprawiedliwość i naprawić zgorzsenie. Przełożony może skorzystać z przyznanej mu możliwości zaniechania obowiązkowej procedury wydalenia, jeżeli jest przekonany, że ta nie jest konieczna, ponieważ jej cel może być osiągnięty przez inne środki, niekoniecznie tak drastyczne dla zakonnika i zakonu. Do kar, szczególnie tych ekspiacyjnych, a wydalenie z Instytutu zakonnego należałoby zaliczyć właśnie do kategorii kar ekspiacyjnych wiążących na stałe, nie powinno się uciekać ze zbyt wielką łatwością. Innymi sposobami uzyskania poprawy zakonnika mogą być te wyliczone w kan. 1341 KPK/83, a zatem braterskie upomnienie, nagana, czy też inne środki pasterskiej troski. Przełożony musi być jednak przekonany o gwarancjach poprawy zakonnika, o możliwości wyrównania naruszonej sprawiedliwości, na przykład poprzez obciążenie Instytutu ewentualnymi kosztami oraz o możliwości naprawienia zgorzsenia poprzez przeniesienie zakonnika czy też inne środki.

II. SPOSÓB POSTĘPOWANIA

Sposób postępowania w przypadku przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary jest określony przez samą Kongregację. Otóż ilekroć Ordynariusz otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o którymś ze wspomnianych przestępstw, powinien przeprowadzić dochodzenie, a następnie przekazać sprawę Kongregacji Doktryny Wiar, która zdecyduje, czy sama zajmie się sprawą, czy też zleci jej realizację zainteresowanemu Ordynariuszowi, przekazując mu przy tym odpowiednie normy¹¹⁶. Pierwsze zadanie, jakie będzie miał do wykonania Ordynariusz, będzie polegało na przeprowadzeniu dochodzenia. Dochodzenie, o którym

Borek, *L'esercizio della potestà penale nella Chiesa con particolare riferimento alla dimissione dei religiosi (studio giuridico-sorico)*, Roma 1999.

¹¹⁶ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula...*, s. 787. Zob. W. Góralski, *Komentarz do Listu Kongregacji Doktryny Wiary o poważniejszych przestępstwach zastrzeżonych teże Kongregacji z dnia 18 maja 2001 r.*, w *Miesięcznik Pasterski Płocki*, 86 (2001), nr 10. ss. 420-421.

mowa, to dochodzenie wstępne¹¹⁷ z kann. 1717-1718 KPK/83, a więc pierwsza faza procesu karnego, którego przedmiotem są przestępstwa w tym, co się odnosi do wymierzenia lub deklarowania kar (KPK/83, kan. 1400 § 1 n. 2)¹¹⁸. Dochodzenie wstępne, zgodnie z kan. 1719 aktualnego Kodeksu, rozpoczyna się w momencie wydania przez Ordynariusza dekretu. Zanim jednak zostanie podjęta taka decyzja, muszą zostać spełnione pewne wstępne warunki, ponadto Ordynariusz winien poznać cele, jakie Kodeks stawia dochodzeniu wstępnemu i w końcu podjąć właściwe czynności dochodzenia wstępnego.

1. Elementy decydujące o podjęciu dochodzenia wstępnego

Na podstawie kan. 1717 możemy wymienić następujące warunki, które powinny zostać spełnione przed podjęciem decyzji o wszczęciu dochodzenia wstępnego: uzyskanie wiadomości o przestępstwie; ustalenie władzy kompetentnej do rozpoczęcia dochodzenia wstępnego; weryfikacja pozostałych warunków wszczęcia wstępnego dochodzenia.

1.1. Uzyskanie wiadomości o przestępstwie

W celu rozpoczęcia dochodzenia wstępnego konieczne jest, aby do Ordynariusza dotarła wcześniej wiadomość o popełnionym przestępstwie. Obecny Kodeks Prawa Kanonicznego, w przeciwieństwie do poprzedniego, nie wymienia żadnych źródeł wiadomości o prze-

¹¹⁷ Por. V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, s. 298.

¹¹⁸ Procesowi karnemu w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego zostało poświęconych 15 kanonów (kann. 1717-1731), które podzielono na następujące trzy części: wstępne dochodzenie (kann. 1717-1719); przebieg procesu na drodze pozasądowej (kan. 1720) albo na drodze sądowej (kann. 1721-1728); skarga o naprawienie szkód (kann. 1729-1731). Kanoniczny proces karny jest właściwie realizowany w dwóch fazach ze sobą ściśle powiązanych, ale też i doskonale oddzielonych. *Pierwsza faza* zawiera w sobie *dochodzenie wstępne (preavia investigatio)* o charakterze administracyjnym, które ma na celu upewnienie się, oczywiście w wymiarze ograniczonym, co do zasadności poszlak wskazujących na popełnienie przestępstwa przez jakąś osobę. *Druga faza* to już prawdziwy proces o charakterze *administracyjnym* albo o charakterze *sądowym*, podczas, którego realizowana jest formalna instrukcja oraz jest wydawany dekret lub sentencja (wyrok) skazujący albo też uniewinniający. Skarga o naprawienie szkód, chociaż przysługuje osobie poszkodowanej w wyniku popełnionego przestępstwa, to jednak posiada charakter sporny, a nie karny.

stępstwie¹¹⁹. Niemniej jednak można przyjąć, za dotychczasową doktryną¹²⁰, że taka wiadomość może dotrzeć do Ordynariusza na różne sposoby: albo bezpośrednio, czyli w wyniku działań podjętych przez Ordynariusza, albo też pośrednio, czyli poprzez innych. W pierwszym przypadku będzie chodziło o działania podjęte przez Ordynariusza w ramach ogólnego czuwania nad zachowaniem dyscypliny kościelnej w myśl kan. 392, np. w wyniku przeprowadzonej przez niego wizytacji kanonicznej¹²¹. Gdyby podczas takiej wizytacji zaistniało uzasadnione podejrzenie co do popełnienia przestępstwa, Ordynariusz miałby podstawy do podjęcia decyzji o wszczęciu wstępnego dochodzenia. Wiadomość o popełnionym przestępstwie może dotrzeć do Ordynariusza również od innych osób; może to mieć miejsce na skutek doniesienia, wniesienia skargi o naprawienie szkód poniesionych w wyniku przestępstwa, wieści publicznej oraz pogłosek.

Poprzedni Kodeks przewidywał w niektórych przypadkach nawet obowiązek doniesienia o przestępstwie¹²². Aktualny Kodeks nie nakłada już obowiązku, ale oczywiście każdy może donieść o przestępstwie do kompetentnej władzy kościelnej. Należy przy tym zaznaczyć, że fałszywe doniesienie o przestępstwie jest traktowane jako przestępstwo (kan. 1390). Jest zrozumiałym, że źródłem informacji o przestępstwie może być również wniesiona przez osobę poszkodowaną skarga sporna o naprawienie szkód powstałych w wyniku popełnionego przestępstwa (kan. 1729). Ordynariusz będzie jednak musiał zdecydować, czy wniesioną skargę należy uznać za wiadomość o przestępstwie uzasadniającą wszczęcie przeciwko podejrzanemu o przestępstwo dochodzenia wstępnego. Kodeks z 1917 roku pomiędzy źródłami informacji o przestępstwie zaliczał również pogłoskę i publiczną wieść. Z pogłoską mamy do czynienia wtedy, kiedy pewna niewielka liczba osób mówi o jakimś przestępstwie, ale

¹¹⁹ Poprzedni Kodeks przewidywał konkretne sposoby dotarcia wiadomości o przestępstwie do Ordynariusza: „Si delictum nec notorium sit nec omnino certum, sed innotuerit sive ex rumore et publica fama, sive ex denuntiatione, sive ex querela damni, sive ex inquisitione generali ab Ordinario facta, sive alia quavis ratione, antequam quis citetur ad respondendum de delicto, inquisitio specialis est praemittenda ut constet an et quo fundamento innitatur imputatio”, KPK/17, kan. 1939 § 1.

¹²⁰ Por. T. Pawluk, *Kanoniczny proces karny*, Warszawa 1978, ss. 118-127; tenże, *Prawo kanoniczne...*, s. 377.

¹²¹ Por. KPK/83, kann. 396 § 1, 628.

¹²² Tak było w przypadku przestępstwa *solicytacji*, por. KPK/17, kann. 904, 2368 § 1.

bez jakichkolwiek konkretnych danych. Natomiast wieść publiczna istnieje, gdy wiadomość o przestępstwie pochodzi od znacznej części społeczności, posiadając w ten sposób większy stopień prawdopodobieństwa. W jednym i drugim wypadku jedynie bardzo wyjątkowe okoliczności będą mogły przemawiać za tym, aby uznać tego typu wiadomości za uzasadniające wszczęcie dochodzenia wstępnego. I w końcu wiadomość o przestępstwie może pochodzić z różnego rodzaju innych źródeł takich jak telewizja, prasa czy Internet, w których zostały zamieszczone informacje na temat przestępstw popełnionych przez określoną osobę. Źródłem takiej informacji może też być prośba wiernych o przeniesienie duchownego z parafii. Należy jednak podkreślić, że w wiadomości o przestępstwie jest istotne nie tyle jej pochodzenie, a zatem źródło, ale jej zawartość, to znaczy prawdopodobieństwo prawdziwości danej wiadomości¹²³.

1.2. Ustalenie władzy kompetentnej do rozpoczęcia dochodzenia wstępnego

W celu podjęcia decyzji o wszczęciu dochodzenia wstępnego Ordynariusz musi się upewnić, co do własnej kompetencji. Musi zatem stwierdzić, czy podejrzany o popełnienie przestępstwa jest katolikiem¹²⁴ oraz zweryfikować własną kompetencję według kryteriów, o których będzie mowa poniżej.

Jak wynika z kan. 1717 § 1, władzą kompetentną do wykonania dochodzenia jest Ordynariusz. Jego rola w przebiegu całego procesu karnego jest fundamentalna. To jedynie on jest uprawniony czynnie do podejmowania decyzji związanych z rozpoczęciem dochodzenia, z jego zakończeniem, wszczęciem procesu karnego, wyborem rodzaju procedury czy też archiwizacji sprawy¹²⁵. W związku

¹²³ Por. A. Miziński, *Natura, przedmiot i podmioty dochodzenia wstępnego w kanonicznym postępowaniu karnym*, w *Prawo, Administracja, Kościół*, nr 1 (5) 2001, ss. 79-85.

¹²⁴ Warto tutaj przypomnieć, że podstawowym wymogiem podlegania ustawom czysto kościelnym jest fakt przynależności do Kościoła Katolickiego łacińskiego (por. KPK/83, kann. 1, 11, 96, 204). Aktualny Kodeks Prawa Kanonicznego, chociaż potwierdza władzę Kościoła nad wszystkimi, którzy przyjęli chrzest – słowo *christifideles* w kan. 1311 wskazuje na wszystkich ochrzczonych – to jednak ogranicza swój zasięg jedynie do katolików. Odmienne tę sprawę traktował Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku. W prawie dawnym wszyscy ochrzczeni podlegali kościelnym ustawom karnym (por. KPK/17, kann. 12, 2226 § 1). Bycie katolikiem, zgodnie z kann. 11 i 1 aktualnego Kodeksu Prawa Kanonicznego, to warunek fundamentalny podlegania ustawom czysto kościelnym w ogóle, w tym zatem i ustawom karnym.

z tym, iż słowo Ordynariusz jest pojęciem szerokim, wydaje się koniecznym ustalenie jego zawartości. Otóż możemy stwierdzić, że pojęcie to oznacza:

– Zgodnie z kan. 134 § 1, Papieża (Biskupa Rzymu), następnie Biskupa diecezjalnego oraz tych wszystkich, którzy w prawie są zrównani z Biskupem diecezjalnym w myśl kan. 368, a zatem: Prałata terytorialnego, Opata terytorialnego, Wikariusza apostołskiego, Prefekta apostołskiego, Administratora administratury apostołskiej na stałe erygowanej, Prałata personalnego (kan. 295 § 1), Ordynariusza połowego¹²⁶. Pod nazwą Ordynariusz mieści się również Wikariusz generalny i biskupi, jednakże co do ich kompetencji w interesującej nas materii istnieją różne opinie¹²⁷. Wydaje się, że pomimo iż posiadają oni zwyczajną władzę rządzenia w funkcji wykonawczej, niemniej jednak zgodnie z kan. 480 nie powinni działać przy pominięciu Biskupa diecezjalnego zwłaszcza w tak ważnej i delikatnej materii, jak prawo karne¹²⁸. W pojęciu Ordynariusz nie zawiera się wikariusz sądowy, a zatem nie mógłby on przeprowadzić wstępnego dochodzenia pomimo tego, że na mocy sprawowanego urzędu posiada władzę rządzenia zwyczajną¹²⁹.

– Przełożonych Wyższych Instytutów Zakonnych lub Stowarzyszeń Życia Apostołskiego klerycznych na prawie papieskim, ponieważ i ci Przełożeni, na mocy kan. 134 § 1, w odniesieniu do członków własnego Instytutu lub Stowarzyszenia są Ordynariuszami¹³⁰.

¹²⁵ Por. KPK/83, kann. 1719, 1720, 1721. Na temat innych kompetencji Ordynariusza w zakresie prawa karnego zob. G. Trevisan, *Il ruolo dell'Ordinario in ambito penale*, w *Quaderni di diritto ecclesiale*, 12 (1999), ss. 159-169.

¹²⁶ Por. Joannes Paulus II, Constitutio Apostolica, *Spirituali militum curae*, diei 21 aprilis 1986, w *AAS* 78 (1986), s. 481, art. 1 § 1.

¹²⁷ Por. A. Miziński, *Natura, przedmiot i podmioty dochodzenia wstępnego w kanonicznym postępowaniu karnym*, w *Prawo, Administracja, Kościół*, nr 1 (5) 2001, ss. 68-69.

¹²⁸ Por. A. Calabrese, *Diritto penale...*, s. 149; A. Mosconi, *L'indagine previa e l'applicazione della pena in via amministrativa*, w *I Giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, pod red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Milano 1999, ss. 192-193. Zob. także J. Sanchis, *L'indagine previa al processo penale*, w *Studi Giuridici, XXVII, I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, ss. 242-243. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku nie pozostawiał w tej kwestii wątpliwości gdyż w kan. 2220 § 2 wyraźnie wykluczał Wikariusza generalnego spośród podmiotów aktywnych władzy karania: „Vicarius Generalis sine mandato speciali non habet potestatem infligendi poenas”, KPK/17, kan. 2220 § 2.

¹²⁹ Por. KPK/83, kann. 131 §§ 1-2, 134 § 1.

Zgodnie z kan. 620 KPK/83 zastępcy Przełożonych Wyższych (Generalnych i Prowincjalnych) w powyższych Instytutach są też Przełożonymi Wyższymi, a jako tacy są także Ordynariuszami w myśl kan. 134 § 1 KPK/83.

Do ustalenia, który z wyżej wymienionych Ordynariuszy będzie kompetentny do wszczęcia dochodzenia wstępnego, służą kryteria kompetencji, mające na uwadze terytorium oraz kategorię osoby.

Biorąc pod uwagę kryterium terytorialności, w myśl zasady *actor sequitur forum rei*, kompetentnym będzie Ordynariusz miejsca, w którym osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa posiada zamieszkanie stałe lub tymczasowe¹³¹. Natomiast w przypadku tułacza będzie to Ordynariusz miejsca, w którym tułacz aktualnie się znajduje¹³². Ponadto, mając na uwadze zasadę *forum delicti commissi*, kompetentnym może być również Ordynariusz miejsca, w którym zostało popełnione przestępstwo¹³³. Ponadto możemy mówić jeszcze o kompetencji Ordynariusza miejsca, na którym zobowiązanie powstało lub ma być wypełnione (KPK/83, kan. 1411 § 2), jak to ma miejsce w przypadku Ordynariusza inkardynacji, który zachowuje swoją kompetencję, nawet jeżeli duchowny prawnie mieszka poza swoją diecezją¹³⁴. Powyższe tytuły kompetencji to tytuły własności relatywnej konkurujące ze sobą, ustalenie zatem, który z Ordynariuszy będzie kompetentny do przeprowadzenia dochodzenia wstępnego może być ustalone *ratione praeventionis*, czyli ze względu na to, który jako pierwszy podjął działania¹³⁵.

Mając na uwadze kryterium osobowe kompetencja może być ustalana ze względu na różne kategorie osób w Kościele. W przypadku Kardynałów, Legatów czy Biskupów w sprawach karnych tylko Biskup Rzymu ma prawo sądzić ich sprawy¹³⁶. Użyte tutaj pojęcie biskup zawiera w sobie zarówno tych, którzy otrzymali święcenia episkopatu, a więc oprócz biskupa diecezjalnego także biskupów emerytów, koadiutorów i pomocniczych jak również tych

¹³⁰ Por. *Communicationes* 1980, s. 189.

¹³¹ KPK/83, kan. 1408. Zob. KPK/83, kann. 100, 102, 103.

¹³² KPK/83, kan. 1409.

¹³³ KPK/83, kan. 1412.

¹³⁴ Por. A. Mosconi, *L'indagine previa e l'applicazione della pena...*, s. 196.

¹³⁵ Por. KPK/83, kan. 1415; M. J. Arroba Conde, *Diritto processuale canonico*, Roma 2001, s. 113.

¹³⁶ Por. KPK/83, kann. 1405 § 1.

wszystkich, którzy w prawie są zrównani z biskupem, chociażby nie otrzymali święceń episkopatu¹³⁷. We wszystkich tych przypadkach ustawa wyklucza interwencję innej władzy poza Papieżem. Gdyby zatem w czasie dokonywania czynności zmierzających do ustalenia kompetencji stwierdzono, że osoba, co do której istnieje podejrzenie o popełnienie któregoś z omówionych powyżej przestępstw otrzymała na przykład święcenia episkopatu, należałoby ogłosić bezwzględną niewłaściwość Ordynariusza do zajmowania się daną sprawą w myśl kan. 1461. W odniesieniu natomiast do członków Instytutów Zakonnych oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego kleryckich na prawie papieskim kompetentnym będzie Przełożony Wyższy tychże jako ich Ordynariusz¹³⁸. Gdyby podejrzanym o popełnienie któregoś z omówionych przestępstw był Przełożony Wyższy, np. Prowincjał, kompetentnym do przeprowadzenia dochodzenia wstępnego będzie w takiej sytuacji Przełożony Najwyższy Instytutu¹³⁹. Z figurą Najwyższego Przełożonego zrównani są opat prymas i opat przełożony kongregacji monastycznej. Gdyby z kolei podejrzanym był sam Przełożony Najwyższy to, w myśl kan. 1405 § 3, sprawy wyżej wspomnianego są zarezerwowane forum apostoelskiemu Roty Rzymskiej.

1.3. Weryfikacja pozostałych warunków wszczęcia wstępnego dochodzenia

Zgodnie z kan. 1717 § 1, fundamentalne znaczenie dla podjęcia decyzji o ewentualnym wszczęciu lub nie wstępnego dochodzenia będzie miało jednak upewnienie się co do dwóch rzeczy: po pierwsze, czy wiadomość o popełnionym przestępstwie jest przynajmniej prawdopodobna, czyli przynajmniej w minimalnym stopniu uzasadniona, i po drugie, czy dochodzenie wstępne nie jest przypadkiem zbędne.

Wiadomość dotycząca przestępstwa należy uznać za uzasadnioną, gdy istnieją fakty usprawiedliwiające podejrzenie odnośnie do popełnienia przestępstwa. Informacja taka musi zatem zawierać dane dotyczące zarówno rodzaju przestępstwa, jak również wskazy-

¹³⁷ Por. M. J. Arroba Conde, *Diritto processuale...*, s. 100.

¹³⁸ Por. KPK/83, kan. 1427.

¹³⁹ Pod pojęciem Przełożonego Najwyższego należy rozumieć najwyższą władzę Instytutu Zakonnego na prawie papieskim. Na temat przełożonych zakonnych w Kodeksie zob. D. J. Andrés, *Los superiores religiosos según el Código*, Madrid 1985.

wać na konkretną osobę sprawcy przestępstwa, uwzględniając przy tym okoliczności, które mają wpływ na jej poczytalność. Osąd, czy dana wiadomość zawiera informacje uzasadniające wszczęcie dochodzenia wstępnego czy też nie, należy do Ordynariusza. Należy jednak zaznaczyć, że nie powinien on zbyt łatwo podejmować decyzji o rozpoczęciu dochodzenia, które później okazałyby się bezpodstawne, gdyż taka sytuacja mogłaby stanowić naruszenie fundamentalnego prawa każdego wiernego do dobrego imienia¹⁴⁰. Z drugiej strony może się natomiast zdarzyć, że dochodzenie wstępne okaże się zupełnie zbędne, ponieważ przestępstwo jest całkowicie pewne z powodu notoryczności faktów. Będzie to miało miejsce wtedy, kiedy przestępstwo jest znane publicznie i popełnione w taki sposób, że nie da się mu zaprzeczyć ani też wyjaśnić, a więc gdy przestępstwo jest całkowicie pewne zarówno od strony subiektywnej jak i obiektywnej¹⁴¹. Dochodzenie okazałoby się zbędne również w przypadku przedawnienia skargi karnej, które w interesujących nas sprawach następuje po upływie dziesięciu lat, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Kolejnym warunkiem przeprowadzenia wstępnego dochodzenia jest konieczność wydania formalnej decyzji w postaci dekretu, którym rozpoczyna się dochodzenie¹⁴². Wydaje się, że fakt istnienia prawdopodobnej wiadomości o popełnionym przestępstwie nakłada na Ordynariusza obowiązek wszczęcia dochodzenia wstępnego, a po jego zakończeniu przekazania sprawy Kongregacji.

W czasie tej fazy nie jest konieczna obecność promotora sprawiedliwości¹⁴³. Może on jednak uczestniczyć w tej fazie, jeżeli Ordynariusz uzna to za konieczne.

2. Cel dochodzenia wstępnego

Decyzja o wszczęciu wstępnego dochodzenia, jak widzieliśmy powyżej, opiera się na poszlakach przemawiających za tym, że dana osoba rzeczywiście popełniła któreś z omówionych powyżej prze-

¹⁴⁰ Por. KPK/83, kan. 220.

¹⁴¹ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, s. 377. Zob. także A. Mosconi, *L'indagine previa e l'applicazione della pena...*, ss. 196-197.

¹⁴² Por. KPK/83, kan. 1719.

¹⁴³ Por. *Communicationes* 1984, s. 381. Szerzej na temat udziału promotora sprawiedliwości w procesie karnym zob. Z. Suchecki, *Promotor sprawiedliwości i jego udział w sprawach karnych*, w *Roczniki Nauk Prawnych*, Tom XIV, (2004), z. 2, ss. 190-225.

stępstw. Celem dochodzenia wstępnego będzie z kolei upewnienie się co do uzasadnienia dalszego postępowania karnego zmierzającego do wymierzenia lub deklarowania kary. Kanon 1717 w paragrafie pierwszym wyraźnie wyznacza cel i zarazem przedmiot dochodzenia wstępnego postanawiając, aby Ordynariusz ostrożnie zbadał fakty, okoliczności oraz poczytalność. Przedmiotem dochodzenia wstępnego będzie przestępstwo, a właściwie czynność lub też czynności, co do których Ordynariusz otrzymał wiadomość, a które to czynności, przynajmniej na pozór, dadzą się podciągnąć pod któreś z poszczególnych przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary.

Przedmiot dochodzenia wstępnego pokrywa się z elementami składowymi definicji przestępstwa. Istotne znaczenie będzie tutaj miało właściwe zrozumienie tego, czym jest przestępstwo w znaczeniu kanonicznym. Otóż biorąc pod uwagę definicję przestępstwa zawartą w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku¹⁴⁴, pojęcie przestępstwa zawarte w aktualnym Kodeksie w kan. 1321 § 1¹⁴⁵, jak również definicję przyjmowaną w doktrynie¹⁴⁶, możemy podać następującą definicję przestępstwa: przestępstwo to naruszenie zewnętrzne, moralnie poczytalne w poważny sposób przez winę umyślną lub nieumyślną, prawa lub nakazu kościelnego albo prawa

¹⁴⁴ „Nomine delicti, iure ecclesiastico, intelligitur externa et moraliter imputabilis legis violatio cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata”, KPK/17, kan. 2195 § 1.

¹⁴⁵ „Nie można nikogo karać, jeśli popełnione przez niego zewnętrzne naruszenie ustawy lub nakazu nie jest ciężko poczytalne na skutek winy umyślnej lub nieumyślnej”, KPK/83, kan. 1321 § 1.

¹⁴⁶ W doktrynie wyróżnienia się trzy elementy konstytutywne przestępstwa: element obiektywny – czyli naruszenie zewnętrzne ustawy lub nakazu, element subiektywny – czyli ciężka poczytalność oraz element legalny (prawny lub formalny) – to znaczy sankcja karna przynajmniej nieokreślona, por. F. Nigro, *Libro VI: Le sanzioni nella Chiesa*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, pod red. P. Pinto, Roma 1985, s. 758; F. D’Ostilio, *Prontuario del Codice di Diritto Canonico*, Città del Vaticano 1995, s. 498; V. De Paolis, *De sanctionibus in Ecclesia. Adnotationes in Codicem: Liber VI*, Romae 1986, s. 40; Z. Suchecki, *Le sanzioni penali nella Chiesa...*, ss. 50-60. Niektórzy autorzy wyróżniają jedynie dwa elementy przestępstwa: element obiektywny zawierający w sobie również element legalny oraz element subiektywny, por. P. Ciprotti, *Diritto Penale Canonico*, w *Enciclopedia Giuridica*, Istituto della Enciclopedia Italiana, tom 11, Roma 1989, s. 2; G. Michiels, *De delictis et poenis: Commentarius libri V Codicis Iuris Canonici*, tom 1, *De delictis: Canones 2195-2213*, Paris-Tournai-Romae-New York 1961, ss. 61-63. Por. także J. Syryjczyk, *Pojęcie przestępstwa w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, w *Prawo Kanoniczne*, 28 (1985), nn. 1-2, ss. 85-96.

Bożego. W definicji przestępstwa wyróżnia się trzy elementy przedmiotowy, podmiotowy i legalny.

W przypadku elementu przedmiotowego należy podkreślić, że dla zaistnienia przestępstwa naruszenie musi być koniecznie zewnętrzne, czyli że musi wyjść ze sfery myśli, uczuć i pragnień i osiągnąć fizyczny świat zewnętrzny. Dla zaistnienia przestępstwa nie wystarczy jednak sam fakt zewnętrznego naruszenia jakiegoś przepisu, ale według elementu podmiotowego definicji przestępstwa, musimy mieć do czynienia z ciężką poczucialnością czynu. Otóż nie wystarczy stwierdzić, że dana osoba jest autorem materialnym któregoś z przestępstw zarezerwowanych Kongregacji, ale koniecznie należy udowodnić, że jest ona także autorem moralnym danego czynu niedozwolonego¹⁴⁷. Istotne znaczenie będzie tutaj miało zbadanie okoliczności popełnienia przestępstwa¹⁴⁸, na podstawie którego należy stwierdzić, czy rzeczywiście sprawca za swój czyn może zostać pociągnięty do odpowiedzialności. Odpowiedzialność jest zatem następstwem poczucialności. Jeżeli nie można by było przypisać danego czynu osobie jako autorowi moralnemu, nie można by jej pociągnąć do odpowiedzialności: *responsabilitas habetur tantum ubi datur imputabilitas*¹⁴⁹. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że według aktualnego Kodeksu Prawa Kanonicznego odpowiedzialności karnej podlegają zasadniczo przestępstwa popełnione na skutek winy umyślnej. Przestępstwa nieumyślne z reguły nie są karalne. W celu wymierzenia kary należy oskarżonemu udowodnić winę umyślną¹⁵⁰. W związku z czym przestępstwo musi posiadać znamiona grzechu ciężkiego, albowiem *ubi non habeatur peccatum grave quaestio fieri non potest de delicto*¹⁵¹. I w końcu w definicji przestępstwa wyróżnia się element legalny. Otóż w myśl zasady ścisłego legalizmu wyrażonej w prawie karnym poprzez paremię *nulum crimen, nulla poena sine lege poenali praevia*, dla zaistnienia przestępstwa istotne będzie istnienie ustawy lub nakazu karnego,

¹⁴⁷ Por. Z. Suchecki, *Le sanzioni nella Chiesa...*, ss. 58-59.

¹⁴⁸ Należy zwrócić uwagę na okoliczności wyłączające, łagodzące i obciążające, o których w KPK/83, kann. 1323-1326.

¹⁴⁹ V. De Paolis, *De sanctionibus in Ecclesia...*, ss. 41-42.

¹⁵⁰ Por. J. Syryjczyk, *Niektóre gwarancje sprawiedliwego wymiaru kar w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, w *Prawo Kanoniczne*, 34 (1991), nr 3-4, ss. 152-157.

¹⁵¹ V. De Paolis, *De sanctionibus in Ecclesia...*, s. 42.

które zostały naruszone¹⁵². Ustawy i nakazy karne to te, które za ich przekroczenie przewidują jakąś sankcję karną. W naszym przypadku Ordynariusz albo osoba przeprowadzająca dochodzenie wstępne winna zbadać, czy naruszenie zewnętrzne poważnie poczytalne przynajmniej na pozór da się podciągnąć pod któreś z poszczególnych przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary¹⁵³.

3. Właściwe czynności wstępnego dochodzenia

3.1. Zagwarantowanie prawa do dobrego imienia

Dochodzenie wstępne winno być zawsze dokonywane z wielką ostrożnością, a to głównie z tego powodu, aby nie zaszkodzić osobie podejrzanej o popełnienie przestępstwa poprzez wystawianie na niebezpieczeństwo jej dobrego imienia, do którego ma zawsze prawo¹⁵⁴.

W kan. 1717 § 2 znajduje wyraz fundamentalna zasada, według której *bona fama est alterum patrimonium* – dobre imię (honor i opinia) to wśród dóbr doczesnych najcenniejsze dobro. Dobre imię to inaczej: dobra sława, to powszechny szacunek, honor przysługujący każdemu człowiekowi na podstawie jego naturalnej godności; pozytywna ocena jaką cieszy się dana osoba pośród tych, co ją znają, w tym co dotyczy uczciwości, moralności, religijności, a więc na podstawie swego szlachetnego postępowania. Chodzi tutaj zatem o takie atrybuty ludzkie, które wskazują na to, że ktoś jest znany i ceniony jako dobry człowiek, zakonnik czy duchowny. Dobre imię może mieć istotny wpływ na przedłużenie zdolności prawnej osoby, albowiem często od posiadania dobrej sławy zależy możliwość obejmowania i wykonywania niektórych funkcji w Kościele¹⁵⁵. Nie może za-

¹⁵² Pewnym odstępstwem od zasady ścisłego legalizmu jest kan. 1399 KPK/83, który daje możliwość karania wiernych również w przypadku, gdyby naruszony przez nich przepis nie przewidywał sankcji karnej. Istotnym warunkiem jest tutaj jednak to, aby kary domagała się szczególnie ciężkość przestępstwa oraz konieczność zapobieżenia zgrzeszeniu lub ich naprawienia.

¹⁵³ Zob. A. Mosconi, *L'indagine previa e l'applicazione della pena...*, ss. 198-201.

¹⁵⁴ Por. KPK/83, kann. 1717 § 2, 220.

¹⁵⁵ *Bona fama* w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego, to *conditio sine qua non* do otrzymania następujących urzędów kościelnych: biskupa (kan. 378 § 1, n. 2), kancлера kurii biskupiej (kan. 483 § 2), wikariusza sądowego (kan. 1420 § 4), sędziego (kan. 1421 § 3), promotora sprawiedliwości i obrońcy węzła (kan. 1435), prokuratorów i adwokatów w sądach kościelnych (kan. 1483).

tem dziwić, że w kan. 220 znajduje się absolutny zakaz bezprawnego naruszenia czyjeś dobrej imienia. Zakaz ten dotyczy wszystkich, będzie tutaj chodziło zarówno o osobę prywatną jak i o osobę sprawującą jakiś urząd, w tym i Ordynariusza przeprowadzającego dochodzenie wstępne¹⁵⁶.

Należy zaznaczyć, że prawo kanoniczne zabrania jedynie bezprawnego naruszenia dobrej imienia. W niektórych przypadkach, ze względu na dobro publiczne, czyli dobro poszczególnych wiernych i całej wspólnoty kościelnej, to dobre imię może jednak zostać naruszone. Tak dzieje się w przypadku, gdy ktoś zostaje usunięty z urzędu, ze stowarzyszenia, kiedy komuś zostaje wymierzona lub zadeklarowana kara.

3.2. Prawa i obowiązki osoby przeprowadzającej dochodzenie

Zgodnie z kan. 1718 § 4, Ordynariusz może przeprowadzić wstępne dochodzenie albo osobiście, albo za pośrednictwem jakiejś odpowiedniej osoby, wybranej z roztropnością¹⁵⁷. Pomimo pewnej swobody w wyborze osoby do przeprowadzenia dochodzenia, Ordynariusz nie powinien jednak delegować do wykonania tego zadania wikariusza sądowego, gdyż, zgodnie z kan. 1717 § 3, osoba prowadząca dochodzenie wstępne nie może następnie, jeżeli zostałby wszczęty proces sądowy, sprawować funkcji sędziego. Jeżeli Ordynariusz zdecyduje, że wstępne dochodzenie będzie realizowane przez kogoś innego, winien takiej osobie dać odpowiednie wskazania, a osoba ta winna złożyć przysięgę zgodnie z tym, co się postanawia w kan. 1454. Ponadto Ordynariusz powinien nominować notariusza, którego zadaniem będzie redagowanie protokołu dotyczącego materiałów zbieranych w czasie dochodzenia wstępnego¹⁵⁸. Wprawdzie aktualny Kodeks nie przewiduje w tej fa-

¹⁵⁶ Zob. J. Krukowski, *Prawa wiernych do dobrej opinii i do własnej intymności. Komentarz do kan. 220 KPK z 1983 r.*, w *Prawo Kanoniczne*, 39 (1996), nr 3-4, ss. 227-236; H. Stawniak, *Prawo do obrony w procesie kanonicznym (Refleksja na kanwie przemówienia Jana Pawła II do Rady Rzymskiej w dniu 26.01.1989 roku)*, w *Prawo Kanoniczne*, 33 (1990), nr 1-2, ss. 141-152.

¹⁵⁷ Prowadzącym dochodzenie wstępne może być również kobieta. Por. *Communicationes* 12 (1980), s. 190. Wydaje się jednak, że ze względu na to iż w większości przypadków przestępstwa zarezerwowanych Kongregacji dotyczą duchownych, interwencja osób świeckich byłaby tutaj przynajmniej niewskazana.

¹⁵⁸ Por. A. Miziński, *Czynności prawne dochodzenia wstępnego*, w *Prawo, Administracja, Kościół*, nr 2/3 (6/7) 2001, ss. 123-124.

zie obecności promotora sprawiedliwości, niemniej jednak mógłby on w niej uczestniczyć.

Osoba, która przeprowadza wstępne dochodzenie posiada, w myśl kan. 1717 § 3, te same prawa i obowiązki, które przysługują audytorowi w czasie procesu¹⁵⁹. Do zadań osoby przeprowadzającej dochodzenie wstępne będzie należało zbieranie dowodów i przekazanie ich Ordynariuszowi, podjęcie decyzji co do tego, które dowody i w jaki sposób powinny być zebrane, o ile nie zabrania tego zlecenie Ordynariusza. Dlatego też po zakończeniu dochodzenia będzie ona musiała przekazać zebrane dowody i pozostałe akta odnoszące się do sprawy Ordynariuszowi, dodając jednakże swoją własną relację¹⁶⁰.

3.3. Decyzje Ordynariusza

Kanony dotyczące wstępnego dochodzenia nie określają jak długo ono może czy też powinno trwać. O zakończeniu dochodzenia wstępnego decyduje wyłącznie Ordynariusz wydając dekret. Po przeegzaminowaniu akt wstępnego dochodzenia, co należy uczynić z wielką ostrożnością i odpowiedzialnością, Ordynariusz powinien wydać dekretem taką decyzję, która będzie odpowiadała wymogom danej sprawy. Przed podjęciem decyzji kanon 1718 stawia Ordynariusza wobec konieczności odpowiedzi na następujące pytania: czy może być wszczęty proces w celu zastosowania kary; czy jest wskazane, mając a uwadze kan. 1341, wszczęcie procedury karnej; i w końcu – jaką drogę postępowania należy wybrać: sądową czy administracyjną w celu wymierzenia lub deklarowania kary¹⁶¹.

Aby uzyskać odpowiedź na pierwsze z pytań, musi się stwierdzić istnienie przestępstwa, następnie możliwość udowodnienia go na forum zewnętrznym oraz samą możliwość przeprowadzenia procedury karnej. Może się zdarzyć że będą istniały przesłanki przemawiające za tym że przestępstwo rzeczywiście zostało popełnione oraz, że istnieje możliwość udowodnienia tego na forum zewnętrznym, ale z powodu przedawnienia skargi karnej będzie to nie możliwe. Dlatego też przy podejmowaniu decyzji o możliwości dalszej procedury, należy mieć na uwadze przepisy mówiące o przedawnie-

¹⁵⁹ Por. KPK/83, kan. 1428 § 3.

¹⁶⁰ Por. KPK/17, kan. 1946 § 1.

¹⁶¹ Por. KPK/83, kan. 1342.

niu skargi karnej. Wygaśnięcie skargi karnej należy weryfikować w myśl kan. 1362 KPK/83. Zgodnie z cytowanym kanonem oraz Normami *De Gravioribus*, wygaśnięcie skargi karnej przedstawia się następująco:

Wygaśnięcie skargi karnej	- 3 lata	– z zasady skargi karne wygasają po upływie trzech lat chyba, że chodzi o przestępstwa wyliczone poniżej		
	- 5 lat	– duchowny i zakonnik usiłujący zawarcie małżeństwa (kan. 1394)		
		– duchowny konkubinariusz oraz trwający w innym grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1395)		
		– zabójstwo, porwanie, zranienie, okaleczenie (kan. 1397)		
	- 10 lat	Zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary	Eucharystia	– profanacja postaci konsekrowanych (kan. 1367)
				– usiłowanie/symulowanie liturgicznej czynności najświętszej Eucharystii (kann. 1378 § 2, n. 1; 1379)
				– koncelebranie Eucharystii z szafarzami niekatolickimi (kann. 908, 1365)
			– konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej (kan. 927)	
Pokuta			– rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kann. 977, 1378 § 1.)	
		– nakłanianie penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1387)		
		– bezpośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi (kan. 1388 § 1)		
	Obyczaje	– przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione przez duchownego z osobą małoletnią (por. kan. 1395 § 2)		

Jak wynika z powyższego zestawienia skarga karna w przypadku przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary ulega przedawnieniu po upływie dziesięciu lat od dnia popełnienia przestępstwa. Jeżeli będzie to przestępstwo o charakterze ciągłym, przedawnienie będzie liczone od momentu ustania tego przestępstwa. Pewien wyjątek znajdujemy w przypadku przestępstwa popełnionego przez duchownego z osobą małoletnią przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Tutaj czas dziesięciu lat do przedawnienia skargi karnej jest liczony od dnia, w którym osoba niepełnoletnia ukończy 18. rok życia. Gdyby zatem okazało się, że skarga kar-

na wygasła, dochodzenie wstępne nie mogłoby być wszczęte ani też kontynuowane.

Jeżeli odpowiedź na pytanie dotyczące możliwości wszczęcia postępowania będzie pozytywna, Ordynariusz winien rozważyć, czy takie postępowanie jest rzeczywiście wskazane. Otóż należałoby powstrzymać się od postępowania karnego ilekroć, zgodnie z kan. 1341, istnieje możliwość naprawienia zgorzenia, wyrównania naruszonej sprawiedliwości oraz poprawy winnego, innymi środkami aniżeli karnymi, np. upomnieniem ojcowskim czy braterskim, upomnieniem kanonicznym, naganą, innymi środkami pasterskiej troski¹⁶². Niemniej jednak należy zaznaczyć, że w przypadku przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Doktryny Wiary ta ostatnia decyduje o dalszym przebiegu postępowania.

Biorąc pod uwagę powyższe obserwacje należy stwierdzić, że Ordynariusz kończąc wstępne dochodzenie będzie miał następujące dwie możliwości: archiwizacja sprawy oraz przekazanie sprawy Kongregacji Doktryny Wiary¹⁶³.

Jeżeli z przeprowadzonego dochodzenia wstępnego z całą pewnością wynika niewinność podejrzanego, to w takim przypadku Ordynariusz musi uwolnić podejrzanego o popełnienie przestępstwa od jakiegokolwiek zarzutu, a sprawa powinna ulec archiwizacji. Archiwizacji ulega sprawa również w przypadku gdyby się okazało, że nastąpiło przedawnienie skargi karnej.

Sprawę należałoby przekazać Kongregacji w sytuacji, gdy brak jest wystarczających dowodów winy podejrzanego o popełnienie przestępstwa, ale wiadomość o popełnionym przestępstwie jest przynajmniej prawdopodobna¹⁶⁴. Podobnie winien postąpić Ordynariusz i wtedy, gdyby był przekonany o tym, że cele, o których mowa w kan. 1341 można osiągnąć innymi środkami aniżeli na drodze procesu karnego. I w końcu, jeżeli w wyniku przeprowadzonego

¹⁶² Kwestia wymierzenia kary, w myśl kan 1341, pozostaje w pewnym sensie zawsze fakultatywna albowiem pozostawiona roztropnemu duszpasterskiemu uznaniu Ordynariusza, V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa...*, s. 210.

¹⁶³ Por. L. Chiappetta, *Prontuario...*, ss. 986-987.

¹⁶⁴ W przypadku przestępstw nie zarezerwowanych w sytuacji, gdy brak jest wystarczających dowodów winy podejrzanego o popełnienie przestępstwa sprawa ulega archiwizacji. Na Ordynariuszu jednak, jak to wyraźnie przewidywał kan. 1946 § 2, n. 2 KPK/17, spoczywa duszpasterski obowiązek czuwania nad podejrzanym w szczególności sposób oraz ewentualnie zastosowania upomnienia kanonicznego zgodnie z tym, co przewiduje kan. 1339 § 1.

dochodzenia wstępnego oskarżenia okażą się uzasadnione oraz przemawiające na korzyść przeprowadzenia właściwego postępowania przeciwko oskarżonemu, to i w takim przypadku Ordynariusz powinien powiadomić o tym Kongregację. Przed otrzymaniem odpowiedzi z Kongregacji Ordynariusz nie może podejmować decyzji o wszczęciu dalszego postępowania karnego¹⁶⁵. Kongregacja Doktryny Wiary może albo sama zająć się sprawą w pierwszej instancji, jeżeli zaistnieją szczególne okoliczności, albo polecić Ordynariuszowi wszczęcie procesu w pierwszej instancji, dając jednocześnie normy postępowania, które jak się wydaje, będą dotyczyły postępowania na drodze sądowej¹⁶⁶.

Zakończenie

Celem ostatecznym Kościoła, jak to wynika z kan. 1725 Kodeksu Prawa Kanonicznego, jest *salus animarum* – zbawienie dusz. W realizacji tego celu Kościół wykonuje w ramach władzy rządzenia również funkcję karania. Kościół posiada wrodzone i własne prawo posługiwania się sankcjami karnymi w stosunku do tych swoich członków, którzy dopuszczają się przestępstw, a więc wobec tych wiernych, których zachowanie stanowi zagrożenie dla dyscypliny kościelnej. Szczególną pozycję w Kościele z punktu widzenia realizacji celu ostatecznego zajmują duchowni, a zatem bisku-

¹⁶⁵ Por. V. De Paolis, *Norme De Gravioribus Delictis...*, s. 298. W sytuacji przestępstw niezarezerwowanych Kongregacji decyzję o tym, jaką drogę postępowania wybrać – administracyjną czy też sądową, podejmuje wyłącznie Ordynariusz, który powinien mieć na uwadze przepisy prawne w tej materii. Otóż zgodnie z kan. 1342 §§ 1-2, wybór drogi administracyjnej jest możliwy pod następującymi warunkami: istnienie uzasadnionej przyczyny; jeżeli nie wchodzi w grę wymierzenie lub deklarowanie kar wiążących na stałe; brak wyraźnego zakazu wyboru takiej drogi przez ustawę lub nakaz. W przypadku braku spełnienia któregokolwiek z wymienionych warunków należałoby podjąć procedurę karną na drodze sądowej. Ogólnie rzecz biorąc procedura administracyjna mogłaby być uzasadniona w przypadku istnienia dowodów wystarczająco jasnych oraz gdyby istniała konieczność szybkiego zareagowania lub też pewnej tajności postępowania. Należałoby natomiast nie podejmować drogi administracyjnej w przypadku, gdyby w grę wchodziło wymierzenie lub deklarowanie kar wiążących na stałe. Przykładem takiej kary jest wydalenie ze stanu duchownego. W końcu może się zdarzyć, że ustawa czy nawet nakaz mogą zabronić wymierzania lub deklarowania kary na drodze administracyjnej, a to ze względu na szczególny ciężar kary, por. A. Mosconi, *L'indagine previa e l'applicazione della pena...*, ss. 211-212; A. Calabrese, *La procedura stragiudiziale penale*, w *Studi Giuridici, XXVII, I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, ss. 267-281.

¹⁶⁶ Por. W. Góralski, *Komentarz do Listu Kongregacji Doktryny Wiary...*, ss. 420-421.

pi, prezbiterzy i diakoni. Oni to wstępując w szeregi stanu duchownego zobowiązują się wobec Boga i Kościoła, na ręce swojego Ordynariusza, że wiernie zachowają to, do czego zostali przeznaczeni (powołani). Niestety czasem pomimo tego uroczystego zobowiązania, zarówno dzisiaj jak i w przeszłości, mają miejsce przypadki, w których duchowni poprzez swoje zachowanie całkowicie sprzeczne z ich stanem życia demonstrują że utracili albo że w ogóle nie posiadali powołania do stanu duchownego. Kościół mając na uwadze dobro wspólne, nie wykluczając dobra osób popełniających się przestępstw, określa normy zachowania się w takich sytuacjach. Szczególne miejsce w tej kwestii zajmują normy *De Gravioribus* z roku 2001, których omówieniem zajęto się w niniejszym artykule.

W pierwszej kolejności poddano analizie poszczególne przestępstwa zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary. Omawiane przestępstwa są już zasadniczo obecne zarówno w Kodeksie Prawa Kanonicznego jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich, jednakże w Normach *De Gravioribus* posiadają nieco odmienny zakres. Dlatego też w artykule zwrócono szczególną uwagę na właściwe zdefiniowanie poszczególnych przestępstw zarezerwowanych Kongregacji. Jak wynika z Norm, Kongregacji Doktryny Wiary zarezerwowanych zostało osiem przestępstw, z czego cztery dotyczą Najświętszej Eucharystii, trzy związane są z sakramentem Pokuty, a jedno przestępstwo dotyczy obyczajów. Omówione przestępstwa to zatem: zabieranie lub przechowywanie w celu świętokradczym albo porzucanie postaci konsekrowanych; usiłowanie sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej oraz jej symulowanie; koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich; konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci, jednak poza ofiarą eucharystyczną *in sacrilegum finem*; rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; nakłanianie do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo z okazji lub pod jej pretekstem, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem; bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej; przestępstwo przeciwko obyczajom. Każdemu z wyżej wymienionych przestępstw towarzyszy jakaś sankcja karna,

dlatego też w artykule zajęto się również przedstawieniem kar, jakie KPK/83 przewidział za poszczególne przestępstwa. W trzech przypadkach, a mianowicie profanacji postaci konsekrowanych, rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu oraz bezpośredniej zdrady tajemnicy spowiedzi, ustawodawca przewidział karę ekskomuniki *latae sententiae*, z której zwolnienie jest zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. W powyższych przypadkach proces będzie zmierzał do deklarowania kary już zaciągniętej. W pozostałych przypadkach przewidziane są kary *ferendae sententiae*; tutaj proces będzie zmierzał do wymierzenia kary. W trzech przypadkach jest przewidziana kara wydalenia ze stanu duchownego: jako kara fakultatywna w przypadku profanacji postaci konsekrowanych, natomiast kara obowiązkowa jest przewidziana za przestępstwo solicytacji oraz w przypadku duchownego wykraczającego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą małoletnią.

Sposób postępowania jest tutaj ściśle określony przez samą Kongregację; otóż ilekroć Ordynariusz otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o którymś ze wspomnianych przestępstw, powinien przeprowadzić dochodzenie a następnie przekazać sprawę Kongregacji Doktryny Wiary, która zdecyduje, czy sama zajmie się sprawą, czy też zleci jej realizację zainteresowanemu Ordynariuszowi, przekazując mu przy tym odpowiednie normy. Dochodzenie, o którym mowa, to dochodzenie wstępne z kann. 1717-1718 KPK/83, a więc pierwsza faza procesu karnego, którego przedmiotem są przestępstwa w tym, co się odnosi do wymierzenia lub deklarowania kar (KPK/83, kan. 1400 § 1 n. 2). Dochodzenie wstępne, zgodnie z kan. 1719 aktualnego Kodeksu, rozpoczyna się w momencie wydania przez Ordynariusza dekretu. Zanim jednak zostanie podjęta taka decyzja, muszą zostać spełnione pewne wstępne warunki. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego dochodzenia wstępnego wiadomość o popełnionym przestępstwie okaże się przynajmniej prawdopodobna, według uznania Ordynariusza, a okoliczności przemawiają na korzyść przeprowadzenia właściwego postępowania przeciwko oskarżonemu, to w takim wypadku Ordynariusz powinien powiadomić o tym Kongregację. Przed otrzymaniem odpowiedzi z Kongregacji Ordynariusz nie może podejmować decyzji o wszczęciu dalszego postępowania karnego.

L'Ordinario e *Delicta graviora* riservate alla Congregazione per la Dottrina della Fede

In quest'articolo è stata presentata la recente normativa riguardante *Delicta Graviora* riservate alla Congregazione per la Dottrina della Fede. La fonte dell'attuale normativa in questa materia costituiscono *Normae de gravioribus delictis* promulgate da Giovanni Paolo II con la Lettera Apostolica *motu proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, del 30 aprile 2001. Da sua parte la Congregazione il 18 maggio 2001 ha inviato, a tutti i Vescovi della Chiesa Cattolica come pure agli Ordinari e Gerarchi interessati, *Epistula* sui delitti più gravi riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede.

L'articolo è stato diviso in due parti. Nella prima sono analizzati i delitti riservati alla Congregazione. Come risulta dalle Norme i delitti riservati sono otto. Quattro di loro riguardano l'Eucaristia, si tratta: della profanazione delle specie consacrate; dell'attentata celebrazione o simulazione della celebrazione eucaristica; della concelebrazione con ministri di comunità ecclesiali che non hanno la successione apostolica e non riconoscono la dignità sacramentale del sacerdozio; della consacrazione di una materia senza l'altra o anche l'una e l'altra però fuori della celebrazione eucaristica *in sacrilegum finem*. Tre delitti riservati riguardano il sacramento della Penitenza, si tratta: dell'assoluzione del complice nel peccato contro sesto comandamento; della sollecitazione a violare il sesto comandamento in occasione della confessione; della violazione diretta del sigillo sacramentale. Infine un delitto riservato riguarda i buoni costumi, si tratta quindi del delitto contro il sesto precetto del Decalogo compiuto da un chierico con un minore al di sotto di diciotto anni d'età. Nella seconda parte dell'articolo si è preso in considerazione il modo di comportarsi da parte dell'Ordinario. Questo ultimo dopo aver ottenuto la notizia di uno dei delitti di cui sopra deve compiere l'indagine previa secondo quanto previsto nei cann. 1717-1718 CIC/83. La seconda parte dell'articolo è stata quindi dedicata alla presentazione dei passi che bisogna fare durante l'indagine previa.